

Judith Vanistendael, *De maagd en de neger: papa en Sofie*

Lesvoorbereiding

3^e graad ASO/TSO Nederlands

- 1) Een klassieke lessenreeks kan beginnen met het peilen naar reacties van de leerlingen. Daarna kan overgegaan worden tot een analyse. Als bijlage vind je een erg diepgaande analyse van de strip. Deze is wellicht te uitgebreid om volledig in de klas te bespreken, maar het materiaal biedt verschillende mogelijkheden om een aantal aspecten of begrippen nader toe te lichten aan de hand van de strip (bespreking van de personages, taalgebruik, thematiek, intertekstualiteit, stripconventies, etc...)
- 2) De thematiek van de strip kan gemakkelijk aangegrepen worden om een aantal actuele thema's in de klas aan te kaarten als verdieping, na een bespreking van de strip. Hieronder volgen enkele suggesties:
 - problemen met asiel en migratie:
 - o combineren met het boek *Problemski Hotel* van Dimitri Verhulst
 - o krantenartikels i.v.m. de sluiting van de "Jungle" in Calais in oktober 2009
 - o procedure ontcijferen voor versnelde regularisatieprocedure 2009 (zie bijlage: formulier)
 - o p. 51 van *Papa en Sofie* combineren met een fragment uit een andere strip: *Om mekaar in Dokkum* van Guido van Driel. Het fragment bij de asiendienst in Zwolle met name (zonder paginanummers). In beide verhalen wordt de administratieve afhandeling van de asielaanvragen kritisch benaderd. Klassengesprek: zijn we te streng?
 - o rollenspel rond vestiging van een asielcentrum in jouw dorp, eventueel te verbinden met een klassengesprek over het NIMBY-fenomeen (Not In My BackYard), dat onlangs ook tot uiting kwam bij het stemgedrag in het referendum over de Lange Wapper in Antwerpen: waar de brug kwam, stemde men tegen.
 - o bezoek aan een asielcentrum in de buurt of asielzoekers uitnodigen in de klas
 - relatie kind – ouders:
 - o rollenspel: hoe vertel je je ouders dat je een relatie hebt met een veel oudere persoon/ iemand van hetzelfde geslacht/ iemand met een ander geloof/ een werkloze anarchist/ een getrouwde man/ een asielzoeker
 - o gesprekken over vooroordelen, kan heel algemeen
 - de discussie over vooroordelen en racisme kan ook in verband gebracht worden met de hetze die in 2007 veroorzaakt werd door een Congolese student in Brussel die een klacht indiende bij justitie omdat de strip *Kuifje in Afrika* van Hergé beledigend zou zijn voor de Congolezen (zie lesmap Fahrenheit 451 voor relevante artikels hierover).

Bijlagen

Biografie

Judith Vanistendael werd geboren in 1974 in Leuven, maar groeide op en woont nu nog steeds in Brussel. Na een korte studie aan de Berlijnse Hochschule der Künste werd ze aan de Universiteit Gent licentiaat Kunstwetenschappen. Ze begon in 2000 aan de opleiding Grafische vormgeving, optie Beeldverhaal aan Sint-Lukas Brussel. *Papa en Sofie* is haar debuutboek uit 2007. Het is ook in een aantal andere Europese talen verschenen, waaronder het Frans (Editions Actes Sud). Op het stripfestival van Angoulême in 2009 was *La jeune fille et le nègre* genomineerd in de categorie voor beste debuut. In *Leentje en Sofie*, het tweede en laatste deel van *De maagd en de neger* (dat in 2009 verscheen) wordt hetzelfde verhaal verteld vanuit het perspectief van Sofie.

Vanistendael publiceerde eerst als illustrator, bijvoorbeeld voor het boek *Vlaamse sprookjes* (1995), geschreven door haar vader, Geert van Istendael. Hij is een gerenommeerd schrijver van poëzie, essays en proza, onder andere bekend door *Het Belgisch labyrint* (1989), een geamuseerde en liefdevolle kijk op (de chaos van) ons land. *Papa en Sofie* is gebaseerd op zijn kortverhaal *Bericht uit de burcht* (1998).

Analyse

Controleer even of ze het verhaal kunnen navertellen en peil misschien naar de appreciatie van het boek. Achten ze de gebeurtenissen waarschijnlijk?

Vraag: Meer nog dan bij een roman maakt de cover bij een strip integraal deel uit van het werk. Welke verwachtingen roept de titel op?

- ‘Maagd’ wijst normaal gezien op seksuele onervarenheid; tegelijk hebben zwarte mannen (‘neger’) in de populaire verhaalkunst het stereotiepe imago van potente minnaars. De titel roept dus seksuele/erotische verwachtingen op.
 - Het woord ‘neger’ wordt in het Nederlands nauwelijks nog gebruikt, tenzij in racistische context. Het normalere woord is ‘zwarte’. De titel roept dus ook de verwachting op dat het verhaal politiek incorrect zal zijn.
- ⇒ De titel is provocerend. Dit geeft al aan dat het boek gevoelige thema’s behandelt, en dat die thema’s niet altijd met fluwelen handschoenen zullen worden aangepakt.

Vraag: Hoe wordt de provocerende lading direct genuanceerd door de cover?

- De afgebeelde figuren tonen wel een zwarte en een blank meisje, maar door de tedere, esthetiserende danspose wordt de seksuele suggestie afgezwakt of op zijn minst subtieler gemaakt.

Vraag: Wat kan je zeggen over het kleurgebruik op de cover?

- De gebruikte kleuren zijn de Belgische driekleur. Daardoor wordt een vierde belangrijk ‘personage’ (na maagd Sofie, neger en papa) geïntroduceerd: de Belgische staat, die de relatie tussen de andere genoemde personages moeilijk zal maken.
- De gele bundel is een vollicht dat normaal op het toneel wordt gebruikt om het centrum van de actie uit te lichten. Hier wordt dus nog eens benadrukt dat de ‘maagd’ en de ‘neger’ en hun relatie centraal zullen staan in het boek.

p.5-6

Vraag: Vanuit welk perspectief wordt het verhaal verteld? Hoe merk je dat al op de eerste bladzijde?

- Vanuit het perspectief van de vader van Sofie. De commentaarstem in het tekstblok spreekt over 'mij en mijn dochter'. De lezer kan de connectie maken met de afgebeelde man die zijn krant leest: hij is wellicht de persoon die aan het woord is, de verteller. Er zijn enkele scènes in het verhaal (bv. wanneer Sofie Abou vraagt om de tv te herstellen of wanneer Sofie haar promotor opzoekt) die de verteller niet zelf heeft meegemaakt, maar alle andere scènes kan hij als ooggetuige verslaan.

Vraag: Hoe worden de ouders van Sofie in de eerste twee pagina's geïntroduceerd? Vergelijk met de rest van het boek.

- De vader heeft veel vertrouwen in zijn dochter, maakt zich helemaal niet ongerust, al verandert dat een beetje tegen het einde van p. 6.
- De moeder is erg emotioneel: ongerust (tweede strook p. 5: 5/2), boos (5/4, tweede helft p. 6) en triest (5/4)
- Deze portrettering contrasteert gedeeltelijk met de rest van het boek (cf. p. 55), waarin de vader vaak in paniek raakt of verontwaardigd is. Hij lijkt in de rest van het boek emotioneler en impulsiever dan de moeder. Bijvoorbeeld wanneer het gaat over het inwonen van Abou, of het trouwen van Abou en Sofie.

Vraag: Welk voorwerp ontwikkelt zich tot een grafische metafoor over de emotionele ontwikkeling van de vader in deze pagina's?

- De krant. In het begin is de vader helemaal verdiept in de krant. Hij verstopt zich erachter. Tegelijk schernt hij zich emotioneel af. Hij wil de gevoelens van ongerustheid geen plaats gunnen. Pas wanneer zijn vrouw rampscenario's opnoemt (einde p. 6), laat hij zijn krantenschild, zijn bescherming, zakken en laat hij de ongerustheid toe. Het kantelmoment is het middelste plaatje van de voorlaatste strook p. 6 ('Bosniër?').

Vraag: Wat betekent de linkerballon in het laatste plaatje van p. 6?

- Het is de voorstelling die de vader zich maakt van 'Godweetnogwat' uit het vorige plaatje: hij visualiseert een buitenaards wezen met vreemde hoorns en vier armen.

Vraag: Bespreek de structuur van de laatste twee stroken van p. 6.

- Er zit een duidelijke parallelle in.
 - In het eerste plaatje suggereert de moeder telkens een seksuele relatie van hun dochter met een buitenlander.
 - In het laatste plaatje van de strook visualiseert de vader zijn mogelijke toekomstige schoonzoon (telkens karikaturaal).

p. 7-8

Vraag: Bij strip wordt vaak gesproken over cameravoering, net zoals bij film. Beschrijf de cameratechnieken die in deze pagina's worden gebruikt en bespreek hun effecten.

- kikkerperspectief: we kijken van beneden naar boven, waardoor het geportretteerde groter of imposanter lijkt, bijvoorbeeld begin strook 2 p. 7. We kijken dus zoals Sofie op naar een furieuze moeder. Die verhouding wordt nog grafisch geaccentueerd door de diagonale trapleuning in 7/2/2 en 7/4/1.
- champ - contre-champ (beeld-tegenbeeld): de camera draait 180 graden, zoals in de 7/3. Dit brengt de discussie dicht bij de lezer: hij heeft de indruk zelf deel te nemen aan de discussie, omdat de spreker hem recht aankijkt.
- close-up (gezicht, 7/4/2), medium shot (van hoofd tot middel, 7/3/2 & 3, 7/4/1), knie shot (van hoofd tot knieën, 7/1/2 & 3), medium long shot (hoofd tot voeten, 7/2/2, 7/3/1), long shot (totaalbeeld, 7/2/1 als je geen rekening houdt met de dochter; 8/1/1): in deze volgorde gaan de shots dus steeds verder weg van de getoonde personages. In deze bladzijden worden deze shots sterk afgewisseld. Gewoonlijk wordt een close-up gebruikt om meer nadruk te leggen op gezichtsexpressie en inleving te bevorderen. Een long shot dient om een overzicht van de situatie te bieden. De variatie hier zorgt ervoor dat het gebrek aan actie in een praatsequens wordt gecompenseerd door de cameravoering.

De strip heeft ook eigen conventies, zoals de looprichting, die normaal naar rechts is, omdat dat de leesrichting is. Over *Kuifje* is in de literatuur beweerd dat er iets mis is als Kuifje naar links loopt. In plaatje 7/1/3 loopt de moeder naar links. Dat betekent dus niet veel goeds voor de dochter...

Vraag: De vader hechtte tot nog toe geen geloof aan de beweringen van de moeder. Hoe kan je dat merken aan zijn gedachtegang?

- In het begin doet hij alsof er niks aan de hand is: een verliefde dochter is de normaalste zaak van de wereld. Hij denkt dus niet onmiddellijk aan iemand uit het Klein Kasteeltje, ondanks de onheilstijdingen vanwege zijn vrouw.
- Als hij zich ongerust begint te maken, is zijn eerste angst niet dat zijn dochter een asielzoeker aan de haak heeft geslagen, maar een oudere man.
- Bij het horen van de naam Abou reageert hij wel afkeurend, maar nog denkt hij eerst aan een economische migrant die al een tijd in België woont: een Turk of een Marokkaan.

Vraag: Waarom gebruikt de verteller het woord *burcht*?

- Hier bedoeld als een synoniem voor *huis* of *gezin*.
- De benaming impliceert dat het niet gemakkelijk is om het huis binnen te komen: een burcht is een woning die de aanvallen van vijanden moet kunnen tegenhouden. De bewoners schermen zich af van de buitenwereld, omdat ze ervan uitgaan dat de buitenwereld veel slechts in zich draagt.
- Door die afscherming kunnen de bewoners een beetje wereldvreemd worden (cf. een ivoren toren), waardoor ze naïef zijn over wat er in de wereld gebeurt.
- Hier (en verderop p. 18, p. 41) gaat het alleen over de betekenissen in verband met het gezin, maar *burcht* in de betekenis 'versterkte vesting' is ook toepasselijk op België en bij uitbreiding op Europa. Het is niet gemakkelijk om als asielzoeker België binnen te komen. cf. de benaming Fortress Europe.
- Het kortverhaal waarop deze strip gebaseerd is, heet *Bericht uit de burcht*.

p. 9-10

Vraag: Wat vertelt de reactie van beide ouders over henzelf?

- Beide ouders zoeken informatie om zich beter te documenteren over Togo. Ze erkennen dat ze weinig weten over het land. Hun zucht naar informatie komt echter niet voort uit sympathie voor Abou, maar uit wantrouwen ("die zal mij niks meer op de mouw spelden" 9/4/1). Ze denken dat Abou hen misschien wil bedriegen en ze willen daarop voorbereid zijn.
- Er zijn ook verschillen: de vrouw zoekt de wijsheid in de boeken, de man probeert via gespecialiseerde collega's informatie te verzamelen. De vrouw is dus meer een boekenwurm; de man heeft een socialer profiel.
- De documentatie-ijver, onder andere door boeken, wijst op de culturele en hoogopgeleide status van de ouders. In plaats van hun argwaan alleen emotioneel te uiten, gaan ze zelfstandig meer informatie zoeken. Die culturele status blijkt ook uit de belangrijke rol van de krant en de zaterdagse bijlagen in de eerste bladzijden: vaak zijn die weekendbijlagen cultureel georiënteerd. Overigens blijkt op p. 21 dat de vrouw ook uit een erg hoog sociaal milieu komt.

⇒ Met andere woorden: dit is niet het stereotiepe gezin waarin je gevoelens van xenofobie of racisme zou verwachten. "Het komt voor in de beste families", lijkt Vanistendael te zeggen.

Vraag: Wanneer spelen de scènes in strook 9/2 en 9/3 zich af? Waaraan zie je dat?

- "Jaren terug": de tekst geeft al aan dat het een flashback is. Pas bij 9/3/2 zitten we opnieuw in het heden.
- Indicaties in het beeld zijn de lange haren van de moeder, de jeugdige haardos van de vader in 9/3/1, de jeugdige kledingstijl van de moeder in 9/2/1 en de brochure in 9/2/2: die past bij het tekstblok erboven, waardoor duidelijk wordt dat de moeder hier geen documentatie over Togo aan het lezen is. Ook het beeld in 9/3/1 sluit direct aan bij de tekst.

Vraag: Wat valt op in het woordgebruik p. 9?

- Er staan neologismen in 9/3/1 en 9/4/1: *DDR-kunde* en *Togologie*. Beide benoemen ze de kennis van een land. Door er officiële woorden van te maken, ironiseert de verteller die kennis ook. Er bestaat geen officiële wetenschap DDR-kunde of Togologie en dus is er zeker ook geen hoogleraar in die materie. De woorden geven dus tegelijk aan dat de moeder veel weet over Togo en de DDR en relativeren (de waarde van) die kennis.
- De aandacht wordt door deze woorden getrokken: ze maken de tekst literairder.

Vraag: Het verhaal is opgebouwd uit korte taferelen. Welk structurelement speelt daarbij een grote rol?

- De pagina of in stripjargon: de plaat. Haast elke bladzijde kan afzonderlijk gelezen worden en eindigt met een soort pointe.

⇒ In de striptheorie is er een groot debat over de meest significante structurele eenheid in een strip. De Amerikaanse theoretici concentreren zich meestal op de plaatjes en de overgang tussen die plaatjes. De Europeanen zien de plaat vaak als structurelement en zij bestuderen hoe een strip op de pagina is gezet: de *mise en page*. Ter illustratie: een van de bekendste boeken over de theorie van het stripverhaal heet *Case, planche, récit*. (Benoît Peeters). Vanistendael lijkt in elk geval veel belang te hechten aan de pagina als structurelement.

p. 12

Vraag: Dit is de eerste verschijning van Abou. Wat valt op aan de afbeelding die Vanistendael van hem maakt?

- Hij wordt als een heel stereotiepe zwarte voorgesteld. Dikke lippen, pikzwart gezicht, alleen het wit van de ogen is zichtbaar. Op dit soort afbeelding van zwarten in vroegere strips (bv. *Kuifje in Congo*) is heel wat kritiek gekomen, omdat het een racistische karikatuur zou zijn. De portrettering van Abou sluit dus weer aan bij de provocerende titel.
- Zijn zwartheid veroorzaakt ook de reflectie van de vader over de politieke aspecten van het woord *neger*. De strip wil dus bewust de grenzen van het politiek correcte aftasten. Dat kan confronterend zijn, vooral voor mensen die niet zo vaak met zwarten in contact komen. Vanistendael maakt gebruik van de antiracistische lading van haar verhaal om stil te staan bij het gangbare discours over andere culturen, met het risico om niet politiek correct te worden gevonden.

Vraag: Hoe wordt het belang van de ontmoeting stilistisch benadrukt?

- Het decor valt weg en de tekstballons zijn erg beperkt: meestal slechts één woord. De ongemakkelijke situatie wordt over verschillende plaatjes gerekt, zodat ze langer lijkt te duren. De tijd lijkt min of meer stil te staan. Hoe meer plaatjes worden gebruikt voor een bepaalde scène, hoe trager die lijkt te verlopen (verteltijd vs. vertelde tijd). Het aantal plaatjes heeft dus een duidelijk effect op het ritme van een scène.
- De leegte van de decors zorgt ervoor dat alle aandacht gaat naar de personages en de manier waarop ze op elkaar reageren. Moeder Anne is blijkbaar blij om Abou eens te ontmoeten; de vader kijkt wantrouwig en stelt zichzelf niet eens voor. Abou lijkt te schrikken en Sofie is aanvankelijk sprakeloos. Zodra de ontmoeting gewoner wordt, komt het decor terug en worden de tekstblokken groter (vanaf 12/2/3).

Vraag: Hoe wordt de moeilijke communicatie tussen Abou en de ouders in de taal benadrukt?

- Abou spreekt een andere taal: hij spreekt Frans. Dat wordt duidelijk door de begroeting van de vader en nadien door de begroeting van Abou. Vanaf het einde van de pagina ('graag') wordt dat taalverschil op een typische stripmanier gemarkeerd: ogenschijnlijk spreken alle personages Nederlands, maar het Nederlands van Abou blijft doorspekt met Franse woorden en constructies. In de sociolinguïstiek heet zoiets *code switching*. De tekst die aan Abou wordt toegeschreven is geen realistische weergave van de werkelijkheid, maar moet blijven aangeven dat hij een andere taal spreekt. Sofie en haar ouders spreken waarschijnlijk ook gewoon Frans met Abou, maar hun tekst blijft eentalig Nederlands. De mengeling van Frans en Nederlands die Abou spreekt, geeft dus geen reëel taalverschil met de andere personages weer, maar markeert een andere moedertaal. De code switching dient dus alleen om hem als vreemdeling te (blijven) markeren. Vroeger zou dat denigrerende (!) gebeuren door Abou een imperfecte taal zonder vervoegingen te laten spreken: het *petit nègre*. Dat is in hedendaagse strips ongeveer uitgestorven omdat het als discriminerend wordt beschouwd.

p. 16-17

Vraag: Wat is de functie van de eerste strook p. 16?

- De vader denkt na over wat zijn dochter heeft gezegd. Hij laat het woningprobleem van Abou en Sofie bezinken.
- Hij maakt de veters van zijn schoenen los. Dat wijst vooruit naar p. 24, waar moeder Anne deze vaardigheid van de vader in herinnering brengt.

Vraag: Wat betekent de derde strook p. 16?

- Langzaam beseft de vader dat hij het woningprobleem beter kan bespreken met zijn vrouw. Hij verwacht van haar een oplossing voor het probleem. Hij weet dat de makkelijkste manier om met haar te praten is om haar te volgen en haar te helpen bij haar bezigheid.

Vraag: Hoe wordt p. 17 grafisch geaccentueerd dat de vader verrast is door de suggestie van de moeder?

- Door de afwijkende typografie van zijn antwoord ("bij ons?")
- Door de vergrote ogen, die in strips traditioneel/conventioneel verwondering weergeven
- Hij wordt van zijn vrouw gescheiden door de was aan de waslijn: er is een fysieke barrière tussen hen; ze zitten niet op dezelfde golflengte. De vader ruimt die barrière uit de weg door tussen twee kledingstukken door te glippen: hij wil zijn vrouw beter begrijpen of wil op zijn minst meer uitleg.
- Het lijkt wel alsof hij een hemdje draagt dat eigenlijk aan de waslijn hangt: zijn hoofd is juist zichtbaar op de plaats waar het hoofd komt als je zo'n hemdje aantrekt. In het Nederlands bestaat de uitdrukking 'iemand in zijn hemd zetten'. Ook door de grafische variant van die uitdrukking wordt dus duidelijk dat de vader zich niet op zijn gemak voelt door de suggestie van de moeder.

Vraag: Wat valt op aan het taalgebruik in de tweede helft van p. 17?

- Het taalgebruik wordt gekleurd/expressiever door de emoties. Uitdrukkingen als 'een voos kot', 'iemand van toeten noch blazen kennen', 'zuiplappen', 'samenhokken' zijn emotioneel geladen en behoren tot de informele spreektaal.

p. 23-25

Vraag: Hoe wordt het verschil tussen de vader en Abou p. 23 geïllustreerd?

- De taal: Abous taal is weer half Frans.
- Abou kent iets van techniek; de vader helemaal niet.
- Verschillende waarden: voor Abou moet de grootte van de televisie evenredig zijn met het prestige van de eigenaar, omdat hij televisie kijken heel belangrijk vindt en omdat een televisie dus een statussymbool kan zijn. In Vlaanderen is het dan weer de gewoonte dat cultureel geïnteresseerde mensen de televisie juist minder belangrijk vinden en dus ook minder geld uitgeven aan het televisietoestel dan het gemiddelde andere gezin. De televisie wordt zo een omgekeerd statussymbool: hoe kleiner de tv, hoe beter voor je culturele imago.

Vraag: Wat is het verschil tussen de twee "voilàs" op deze pagina?

- De eerste gebruikt de vader om een probleem te presenteren: ziedaar de kapotte tv.

- De tweede gebruikt Abou omdat het probleem opgelost is: ziedaar de gerepareerde tv.
- ⇒ Zelfs als ze hetzelfde woord herhalen, betekent het totaal het omgekeerde. De vader en Abou zijn totaal verschillende persoonlijkheden.

Vraag: Hoe wordt de groeiende verbondenheid van Abou met moeder Anne op p. 23-24 aangegeven?

- "Die weet tenminste van wanten": blijkbaar heeft Anne het altijd betreurd dat haar man niet handig is. Abou is wel handig, dus dat is een pluspunt dat ze blijkens haar monoloog p. 24 niet meer van een man verwacht had.
- Abou stijgt figuurlijk in haar achting, terwijl haar man letterlijk valt (van de trap).
- Anne is in het zwart gekleed (de kleur van Abou) en ze schildert een muur die wit was, zwart, tot ze helemaal verdwijnt door het zwart (24/4/2).
- Beeldrijm: Anne houdt in 24/3 en 24/4 een verfröl boven haar hoofd. Vlak ernaast zwaait Abou een bijl boven zijn hoofd: ze hebben dus beiden een werktuig boven hun hoofd.

Vraag: Wat betekent p. 25 voor de relatie tussen Abou en de vader?

- Ze ontdekken een gemeenschappelijke interesse/bezigheid: beiden zijn ze de kok in huis. (Later roken ze ook samen op het balkon, tot samenzweerderigheid verplicht door Sofie.)
 - De machtsverhoudingen zijn omgekeerd. Tot nu toe had de vader zich wat hautain of superieur opgesteld, maar door de 'inbraak' die hij pleegt en doordat hij daarbij op heterdaad betrapt wordt, komt hij in een nederige positie terecht. Eigenlijk zou Abou elke reden hebben om boos te worden. Toch doet hij dat niet.
- ⇒ Ze groeien hier (voor het eerst) naar elkaar toe.

Vraag: Deze pagina is haast woordeloos. Welke middelen behalve de (filmische) beelden gebruikt Vanistendael hier om deze scène te vertellen?

- lijntjes om een geur weer te geven, de geur van het gerecht dat Abou klaarmaakt.
- een gedachteballon
- kleine afbeeldingen in de gedachteballon om te laten zien welke groenten en kruiden de vader meent te herkennen in de geur.

⇒ De strip beschikt over een reeks narratieve conventies om visueel te kunnen vertellen. Een geur wordt zichtbaar (synesthesie), een gedachte wordt zichtbaar, in een tekstvak kunnen evenzeer afbeeldingen voorkomen als woorden, hoewel dat soms een komisch effect heeft (denk bijvoorbeeld aan de doodskoppen als een stripfiguur scheldt: censuur). Die narratieve conventies zijn typisch voor strips.

p. 36

Vraag: Wat is de functie van deze pagina?

- Ze laat zien dat er tijd over gaat: de seizoenen veranderen en de situatie blijft min of meer gelijk. Sofie en Abou zijn nog steeds samen.
- Het is een echt familietafereel: Abou lijkt geaccepteerd door vader en moeder, want hij gaat gewoon mee op een winterse uitstap. Het hele gezelschap ziet er gelukkig uit.

- Het landschap is helemaal wit door de sneeuw. Abou wandelt dus als zwarte in een wit landschap. Dit is ook een metafoor voor zijn asielpcedure in een wit land als België, dat nauwelijks multicultureel genoemd kan worden. Zijn anders-zijn is hem door zijn huidskleur letterlijk op het lijf geschreven.

p. 41

Vraag: Wat valt op aan het taalgebruik in 41/1/3?

- De commentaartekst is duidelijk literair. Het gezin wordt beschreven als een "versterkte burcht" (metafoor)
- "het vaderland in staat van ontbinding": 'in staat van ontbinding verkeren' is 'rotten' en zeg je normaal niet van een land, maar van organisch materiaal. Dus weer een metafoor. Het is ook een verwijzing naar een beroemd schandaalboek (*Staat in staat van ontbinding*, 1990) van Jean-Pierre Van Rossem, een Vlaamse financiële goeroe die in de gevangenis, maar ook in het parlement belandde.

Vraag: Naar welke reële historische gebeurtenissen wordt hier verwezen?

- de zaak-Dutroux: de vermiste en vermoorde meisjes Julie en Mélissa, Ann en Eefje. In zijn woonplaats Marcinelle, net buiten Charleroi ("doffe voorsteden"), werd Marc Dutroux op 13 augustus 1996 gearresteerd voor ontvoering, gijzeling, verkrachting en moord. Het verhaal schokte het land zo sterk dat er grote betogingen kwamen voor een betere werking van politie en justitie ("gerechtsgebouwen worden bestormd"). De zaak werd onderzocht in Neufchâteau door onderzoeksrechter Jean-Marc Connerotte, die uitgroeide tot een volksheld, maar van het dossier werd gehaald omdat hij op een feestje voor Sabine Dardenne en Laetitia Delhez – de overlevende slachtoffers – spaghetti had gegeten.

Vraag: Hoe wordt de drukte in het leven van de vader grafisch vertaald?

- De auto die altijd in een andere richting wegrijdt, met een luide onomatopoeie erachter aan. Hij lijkt gedesoriënteerd, het noorden kwijt, net zoals het land.

p. 51

Vraag: Hoe maakt Vanistendael in deze passage haar standpunt duidelijk?

- Niet in de tekst. De tekst bestaat uit een dialoog waarin de beide partijen hun schijnbaar verdedigbaar zegje krijgen over de zaak.
- Het stereotiepe beeld van de ambtenaar die niet werkt (de vrouw die haar nagels bijwerkt).
- De transformatie van de heer Harduwijn in een hyena, een dier dat geen positief imago heeft. Bovendien is er een fysieke gelijkenis. Hier krijgt het verhaal een surreële toets. Het is mogelijk dat het om een psychologisch portret gaat: de heer Harduwijn gezien door de vader (die de persoon niet kan zien, maar zich hem wel kan voorstellen) of door de auteur.

Achterflap

Vraag: De achterflap maakt deel uit van de tekening op de cover. Wat voegt dit deel van de afbeelding toe?

- Abou en Sofie hebben hun schoenen, een trui uitgedaan en hun tas neergezet om te gaan dansen.

- Je bagage achterlaten kan ook weer een metafoor zijn: je verleden (Abou) achterlaten en je vooroordelen (Sofie) laten varen.
- Zonder schoenen: geeft aan dat ze hun relatie voorzichtig maar vol overgave beleven. Schoenen maken lawaai, dus je doet ze uit als je zachtjes wil stappen, maar ook als je de ondergrond wil voelen.

Vraag: Hoe kan je de titel opnieuw interpreteren?

- 'maagd' kan ook wijzen op de onervarenheid van Sofie op multicultureel en administratief vlak. Ze heeft op korte tijd veel geleerd over migratie en de administratieve beperkingen daarop, die in individuele gevallen erg frustrerend kunnen zijn.

Misschien is het mogelijk om afsluitend een discussie te houden over de verhouding tussen persoonlijk / algemeen geldend of over het educatieve karakter van de strip. Het is het persoonlijke verhaal van Vanistendael, maar de naam en de studie van het hoofdpersonage kloppen bijvoorbeeld al niet. Heel veel klassieke vooroordelen worden in het verhaal opgesomd, maar overwonnen en het verhaal heeft een nogal optimistisch einde. Is het niet te rooskleurig voorgesteld?

TYPEFORMULIER

Regularisatieaanvraag

Het gaat om een facultatief formulier. Voor de modaliteiten van de indiening van een aanvraag tot machtiging tot verblijf op grond van één van de criteria van de instructie van 19.7.2009 verwijzen wij naar het vademecum. De nota van 12.10.2009 die op de site van de Dienst Vreemdelingenzaken staat komt het hoofdstuk PROCEDURE van het vademecum nader toelichten.

Dit formulier moet door de regularisatiekandidaat of zijn advocaat ingevuld en ondertekend worden.

Gelieve het geval waarin u zich bevindt aan te kruisen om het beheer van de actualisering van uw aanvraag te vergemakkelijken:

- ☐ 9bis (en geen beslissing genomen door de Dienst Vreemdelingenzaken)
- ☐ 9ter – medische motieven - (en geen beslissing genomen door de Dienst Vreemdelingenzaken)
- ☐ 9 al.3 (vroeger)
- ☐ 9bis - Aanvraag tot verlenging — Bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister (BIVR 1 jaar), na de indiening van een aanvraag die gebaseerd is op artikel 9bis
- ☐ 9ter – Aanvraag tot verlenging — Bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister (BIVR 1 jaar), na de indiening van een aanvraag die gebaseerd is op artikel 9ter (medische motieven)
- ☐ In bezit zijn een verblijfstitel die geldig is tot.....

FICHE 1 : Gegevens van de betrokkene

DVZ-nummer (O.V.)	
RIJKSREGISTERNUMMER(RRN) of geboortedatum	
VOLLEDIGE NAAM	

VOORNA(A)M(EN)	
----------------	--

Indien u getrouwd bent – gelieve uw naam van gehuwde vrouw en uw meisjesnaam te vermelden.
Indien u een bijnaam heeft (verkorte vorm van meervoudige familienaam of andere), gelieve die te preciseren.

BURGERLIJKE STAAT	
-------------------	--

GEBOORTEPLAATS	
----------------	--

NATIONALITEIT	
---------------	--

Indien u over een dubbele nationaliteit beschikt, gelieve die te preciseren.

IDENTITEITSBEWIJS	Identiteitskaart OF Paspoort OF Deze twee soorten documenten moeten niet noodzakelijk nog geldig zijn. Asielaanvraag loopt nog OF Rechtvaardiging van het feit dat het onmogelijk is om het document in België te bekomen. De bewijsstukken als bijlage toevoegen (kopie van de identiteitskaart of kopie van de eerste 6 pagina's van het paspoort).
-------------------	---

Indien u getrouwd bent – gelieve uw naam van gehuwde vrouw en uw meisjesnaam te vermelden.
Indien u een bijnaam heeft (verkorte vorm van meervoudige familienaam of andere), gelieve die te preciseren.

Samenstelling van gezin (echtgenoten/ongehuwde partner en bloedverwanten in de nederdalende lijn)	Naam	Voornaam	Geboortedatum en geboorteplaats	Nationaliteit

ADRES WAAR MEN DAADWERKELIJK VERBLIJFT	
MAILADRES	

Specifieke vakjes :

Gegevens en mailadres van de advocaat/van de sociale dienst die de aanvraag opvolgt	
Indien u een niet- begeleide minderjarige vreemdeling bent : gelieve de gegevens van de voogd te vermelden.	

FICHE 2 : Basis van de regularisatieaanvraag

Kruis het (de) criterium (criteria) aan waaraan u meent te voldoen :

- ☐ Onredelijk lange asielprocedure (Dienst Vreemdelingenzaken, Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen, Raad voor Vreemdelingenbetwistingen (of de voormalige VBV= Vaste Beroepscommissie voor Vluchtelingen) van 4 jaar (voor de personen zonder kinderen of met kinderen die niet naar school gaan) of van 3 jaar (voor de families met kinderen die in België naar school gaan)

☐ Onredelijk lange asielprocedure (met inbegrip van de procedure bij de Raad van State en/of de regularisatieprocedure) van 5 jaar (personen zonder kinderen of met kinderen die niet naar school gaan) of van 4 jaar (families met kinderen die naar school gaan). De regularisatieaanvraag moet vóór 18 maart 2008 ingediend zijn. Het beroep tot nietigverklaring bij de Raad van State of de regularisatieaanvraag moeten hangende zijn of na 18 maart 2008 afgesloten zijn geweest.

☐ Asielprocedure van een jaar (DVZ, CGVS, VBC) die voor 1 juni 2007 werd ingediend voor de families met kinderen die op zijn minst sinds 1 september 2007 naar school gaan en die op zijn minst al 5 jaar aanwezig zijn op het grondgebied, vanaf de datum van indiening van de eerste asielaanvraag.

☐ **Ononderbroken verblijf van 5 jaar + duurzame lokale verankering in België: ik voldoe aan de volgende voorwaarden :**

- Een ononderbroken verblijf van minstens 5 jaar in België aantonen, en dit voorafgaand aan de aanvraag voor een machtiging tot verblijf (de periode van 5 jaar wordt in tegengestelde richting berekend, vanaf 15 december 2009).
- Vóór 18 maart 2008 :
 - een wettig verblijf in België hebben gehad (waarbij elk verblijf in aanmerking komt dat gedekt wordt door een wettelijk afgegeven verblijfsdocument, behalve een toeristenvisum)
 - geloofwaardige pogingen heeft ondernomen om in België een wettig verblijf te bekomen.
- de lokale verankering in België bewijzen : 1+2+3 bewijzen:
 1. De sociale banden die in België gecreëerd werden, het schoolparcours en de integratie van de kinderen
 2. De kennis van een van de landstalen, of het feit dat men aan alfabetiserings- of taalcursussen heeft deelgenomen
 3. Het beroepsverleden in België en de bereidheid om te werken, het feit dat men beschikt over kwalificaties of competenties die aangepast zijn aan de arbeidsmarkt, onder andere wat de door de Gewesten bepaalde knelpuntberoepen betreft, het vooruitzicht op het uitoefenen van een beroepsactiviteit en/of de mogelijkheid om in zijn behoeften te voorzien.

☐ **Werk + duurzame lokale verankering : ik voldoe aan de volgende voorwaarden :**

- Voorafgaand aan de indiening van de aanvraag ononderbroken aanwezig zijn op het grondgebied, en dit op zijn minst sinds 31 maart 2007.
- De duurzame lokale verankering in België bewijzen : 1+2+3 bewijzen :
 - De sociale banden die in België gecreëerd werden, het schoolparcours en de integratie van de kinderen
 - De kennis van een van de landstalen, of het feit dat men aan alfabetiserings- of taalcursussen heeft deelgenomen
 - Het beroepsverleden in België en de bereidheid om te werken, het feit dat men beschikt over kwalificaties of competenties die aangepast zijn aan de arbeidsmarkt, onder andere wat de door de regio's bepaalde knelpuntberoepen betreft, het vooruitzicht op het uitoefenen van een beroepsactiviteit en/of de mogelijkheid om in zijn behoeften te voorzien.
- Over een arbeidscontract beschikken (van bepaalde duur, van minstens een jaar, of van onbepaalde duur + het salaris mag niet lager zijn dan het wettelijk minimumsalaris)

- ☐ Vreemdeling die ouder is van een Belgisch minderjarig kind en die een reëel en effectief gezin vormt met dit kind;
- ☐ Vreemdeling die ouder is van een minderjarig kind dat een EU-burger is, indien het kind over voldoende bestaansmiddelen beschikt, eventueel verkregen via deze ouder en wanneer de ouder effectief instaat voor de zorg van het kind;
- ☐ Familieleden van een EU-burger die buiten het toepassingsgebied van de gezinshereniging (artikel 40bis van de wet) vallen, maar van wie het verblijf dient te worden vergemakkelijkt, in toepassing van de Europese richtlijn 2004/38, zijnde de familieleden, ongeacht hun nationaliteit, die in het land van herkomst ten laste zijn van of inwoonden bij de EU-burger, of die wegens ernstige gezondheidsredenen een persoonlijke verzorging door de EU-burger nodig hebben;
- ☐ Vreemdeling die toegelaten of gemachtigd werd tot een onbeperkt verblijf in België als hij minderjarig was en die daarna (al dan niet onder dwang) is teruggekeerd naar zijn land van herkomst, maar die geen aanspraak kan maken op een recht op terugkeer, zoals voorzien in de wet of in de Koninklijke besluiten, zoals een vreemdeling van wie het paspoort of de verblijfstitel werd afgenomen wanneer hij is teruggekeerd naar het land van herkomst of een jonge vrouw die tegen haar wil uitgehuwelijkt werd, voor zover hij de bewijzen van deze situatie kan voorleggen;
- ☐ Echtgenoten met een verschillende nationaliteit die afkomstig zijn uit landen die dit type gezinshereniging niet toelaten, met het gevolg dat ingeval van verwijdering naar hun respectieve landen van herkomst hun gezinscel zou worden verbroken, in het bijzonder wanneer ze een gemeenschappelijk kind hebben;
- ☐ Vreemdelingen die een pensioen of invaliditeitspensioen dat door de Belgische Staat wordt toegekend genieten, maar die hun recht op verblijf in België verloren hebben ingevolge hun terugkeer naar het land van herkomst;
- ☐ Andere prangende humanitaire situaties.

Ik aanvaard dat deze gegevens per mail worden doorgestuurd.

Gedaan te op

Handtekening van de aanvrager(s) (meerderjarig(en)) of van zijn (hun) advoca(a)t (en)

NB : naast de bewijsstukken kan een verklarende bijlage worden toegevoegd aan het formulier

Daniel Clowes, *Ghost World*

Lesvoorbereiding

3^e graad ASO/TSO Nederlands of eventueel Engels (oorspronkelijke taal)

- 1) Het is aan te raden de leerlingen de strip vooraf te laten lezen omdat ze op die manier de gelegenheid krijgen het verhaal op hun eigen tempo te lezen en eventueel te herlezen en ook aandacht te besteden aan de tekeningen.
- 2) Pols eerst naar de reacties van de leerlingen: wat vonden ze ervan? Wat vonden ze van Enid en Becky, de twee hoofdpersonages (herkennen ze bepaalde dingen, wat vonden ze vreemd, ergerlijk, grappig, cool,...)? Hebben ze begrepen waarover het verhaal ging? Spraken de tekeningen aan? In dit stadium zou ik als leerkracht nog niet te veel inbrengen, maar vooral de leerlingen aan het woord laten. Leerlingen kunnen elkaars mening en interpretatie aanvullen of becommentariëren of vragen beantwoorden. In grote klassen gebeurt dit misschien best in groepjes, waarna er mondeling verslag wordt uitgebracht per groep. Je schrijft dan best de te behandelen vragen op het bord om de leerlingen wat houvast te geven en om te vermijden dat het gesprek te veel afdwaalt. In kleinere klassen is een klassikale discussie waarschijnlijk ook werkbaar. De leerkracht houdt dan best in de gaten dat ook stillere leerlingen aan het woord komen.
- 3) De leerlingen maken een top drie van de hoofdstukken uit het boek die hen het meest aanspreken. We werken verder met de hoofdstukken die door de meeste leerlingen gekozen werden. Het aantal gekozen hoofdstukken hangt af van de opdracht in 5).
- 4) Wanneer de leerkracht dat wenst, kan nu een klassieke verhaalanalyse (typering van de personages, thema, tijd, ruimte, vertelperspectief, enz.) ingelast worden van de gekozen hoofdstukken. Op die manier worden inhoud en opbouw van het verhaal grondig onderzocht.
- 5) De leerkracht verdeelt de klas in groepjes en geeft elke groep de opdracht om één van de in 3) gekozen hoofdstukken te gaan naspelen (groepen worden qua aantallen zo samengesteld dat alle leerlingen een rol krijgen). De leerlingen mogen op alle manieren sleutelen aan het stripscenario zodat ze een afgewerkt verhaal kunnen presenteren dat het thema en de sfeer van de strip goed in beeld brengt. Je kan dit op verschillende manieren aanpakken bv. in de vorm van toneelstukjes, korte videofilmjes of een fotoroman. De uitgesproken interesses en smaak van Becky, en vooral Enid nodigen de leerlingen in ieder

geval uit om zich uit te leven in de keuze van kostuums, decors en attributen, wat zeker een extra uitdaging kan bieden voor leerlingen uit creatieve richtingen als vormgeving, mode of kunst.

Ideeën ter verdieping

- 6) De strip biedt verder ook heel wat materiaal om te werken rond de begrippen cultuur – subcultuur – contracultuur en/of jongerentaal, maar ook rond intertekstualiteit (de leerlingen zouden bijvoorbeeld de verwijzingen naar liedjes, televisieprogramma's en personen op het internet kunnen gaan opzoeken).
- 7) Als afsluiter van de lessenreeks kan je met de leerlingen kijken naar de gelijknamige verfilming van de strip, die een Oscarnominatie voor het scenario in de wacht sleepte. Omdat de verschillende hoofdstukken uit de strip oorspronkelijk apart gepubliceerd werden zit er geen duidelijke doorlopende verhaallijn in de strip. Bij de verfilming heeft men ervoor gekozen om één van de terloopse anekdotes uit het boek (een ontmoeting met een eenzame oudere man) uit te werken en als verhaallijn naast de tanende vriendschap tussen de twee hoofdpersonages te plaatsen. Alle andere voorvalletjes en schijnbaar toevallige verwijzingen uit de strip worden inventief rond deze verhaallijnen gesponnen. Dit gegeven kan een aanleiding zijn voor een boeiende vergelijking van het boek met de film.
- 8) In de filmpjes “The Making of Ghost World PT1” en “The Making of Ghost World PT2” becommentariëren de regisseur van de film, de stripauteur en heel wat acteurs uit de film de verschillende personages en hun relaties onderling. Je kan dit materiaal in de klas gebruiken of gewoon ter beschikking stellen van de leerlingen.

The Making of Ghost World PT 1:

<http://www.youtube.com/watch?v=xkGv6y89QNO>

The Making of Ghost World PT 2:

<http://www.youtube.com/watch?v=YteVJbFx7Ow>

Ook het bijgevoegde interview uit Focus Knack (2002) kan ter beschikking gesteld worden of dienen ter verdieping. Zie tekst “Daniel Clowes: film is mijn speeltuin.”

- 9) Het boek *Charlie Wallace* van Stan van Elderen behandelt eveneens de “coming of age”-thematiek. Deze grootstadroman is een hedendaagse versie van het klassieke *The Catcher in the Rye*. Het boek vertelt over een ontluikende vriendschap tussen twee jongens en zit vol intertekstuele verwijzingen naar en discussies over boeken, schilderijen en films.

Daniel Clowes

'GHOST WORLD'
Vanaf 22/5 in de bioscoop

'GHOST WORLD'
(Nederlandse versie)
Dop & Blik
€ 14,95

'GHOST WORLD'
(Engelse versie)
Fantagraphics Books
€ 15,90

'GHOST WORLD. A SCREENPLAY'
Fantagraphics Books € 27,73

'EIGHTBALL 22'
Fantagraphics Books € 9,90

'FILM IS MIJN

Stripauteur Daniel Clowes transformeerde de twee zuurzoete tienermeisjes uit Ghost World zelf tot filmhelden. 'Pubers doen het in hun broek als ze de coole grieten uit mijn strip écht zouden ontmoeten.' Door Gert Meesters

Ooit geloofde hij rotsvast dat het derde millennium alleen maar rampen zou voortbrengen, maar Daniel Clowes (*1961) mag voorlopig niet klagen. De verfilming van zijn *Ghost World* figureerde in bijna alle jaaroverzichten 2001 van Amerikaanse filmrecensenten. In maart werd hij samen met regisseur Terry Zwigoff genomineerd voor de oscar voor 'best adapted screenplay'. 'Gelukkig hadden we tussen al die blockbusters geen schijn van kans om te winnen, anders had ik niet kunnen functioneren door de zenuwen.' De nieuwe aflevering van zijn stripreeks *Eightball* werd dan weer bejubeld als zijn beste werk totnogtoe. En onlangs bleek hij óók nog een van de drie genomineerden voor de Grand Prix van het stripfestival van Haarlem, een van de belangrijkste stripprijzen in Europa, die eind mei wordt bekendgemaakt.

Het verfilmde *Ghost World* biedt een

blik op het leven van twee tienermeisjes, maar dan niet zoals in de gemiddelde Hollywood-komedie. Het is een zuurzoete kijk op het culturele braakland van de Amerikaanse consumptiemaatschappij. Tragikomisch, met erg rake dialogen. Zwigoff verdacht Clowes er zelfs van stiekem gesprekken van tieners getapt te hebben. Clowes zelf lijkt erg nuchter te blijven onder zijn succes.

Je bent al in 1993 begonnen met het verhaal 'Ghost World' in je eigen stripreeks 'Eightball'. Hoe kwam je eigenlijk op dat verhaal?

Daniel Clowes: Ik wou een verhaal maken waarin twee meisjes twee verschillende kanten van mijn persoonlijkheid uitbeelden. De naam van een van de meisjes in de strip, Enid Coleslaw, is niet voor niets een anagram van mijn naam. Eén kant van mijn familie is erg luidruchtig en extravagent, de andere kant is meer introvert. Ik vond het

leuk om twee meisjes als hoofdpersonages te hebben, omdat dat niet voor de hand ligt voor het Amerikaanse strippubliek. Dat bestaat vooral uit puisterige puberjongens, die doodsbang zouden worden als ze de coole grieten uit mijn strip in het echt zouden ontmoeten. Maar die enkele meisjes die strips lezen, kochten dan wel weer *Ghost World*. De titel is een graffiti die ik ooit in Chicago heb gezien. Ik vond dat *Ghost World* erg goed paste bij het verhaal, omdat de meisjes zich cultureel onwtorteld voelen. De meeste personages in de strip gedragen zich bovendien als oppervlakkige schimmen.

Wat vond Zwigoff zo interessant aan de strip?

Clowes: Hij vond dat de meisjes echt leken. Hij kreeg massa's boeken en scripts in die periode, maar de personages deden gekunsteld aan. In *Ghost World* vond hij wat hij wou uitdrukken en het fictieve we-

VAN STRIP NAAR LIVE ACTION

1 LITTLE ORPHAN ANNIE (Colin Campbell, VS 1918)

Stille adaptatie van de strip over Annie, een meisje dat haar ouders verliest en in een weeshuis belandt. De eerste klankfilm dateert uit 1932, maar de meest befaamde is John Hustons *Annie* uit 1982, die zelf een bewerking was van de Broadwaymusical.

2 BLONDIE (Frank Strayer, VS 1938)

Penny Singleton speelde de titelrol in deze filmversie van Chic Youngs populaire strip, die uiteindelijk een reeks van 28 titels inzette.

3 MODESTY BLAISE (Joseph Losey, GB 1966)

Peter O'Donnells strip over de vrouwelijke tegenhanger van James Bond begon in 1963 en duurde voort tot in de jaren '80, terwijl hij tussendoor ook nog eens romans schreef. In de titelrol: de duizelingwekkende Monica Vitti.

4 BARBARELLA (Roger Vadim, FR-IT 1968)

In 1967 pakte Dino De Laurentiis al uit met de stripbewerking *Diabolik*, maar het was Vadims kijk op Jean-Claude Forests SF-strip die pas goed furore maakte: een 'erotisch' campspektakel waarin Jane Fonda lang vóór de aerobicswaanzin haar hespen toont.

5 SUPERMAN (Richard Donner, VS 1978)

Het personage van Superman verscheen voor het eerst in *Action Comics #1* in 1938 en was bedacht door Jerry Siegel en Joe Shuster, beiden pas van de

schoolbanken. Zij verkochten de rechten aan DC Comics en zagen een fortuin wegglijpen. Christopher Reeves speelt in Donners bewerking de man van Krypton, alias Clark Kent.

6 FLASH GORDON (Mike Hodges, VS 1980)

Dino De Laurentiis vervolgde zijn smaak voor stripfilms met deze *camp in space* vol uitbundig kitscherige sets, kostuums en muziek (Queen!). Alex Raymond was de creator van de stripfiguur,

Interview in Focus Knack, 22 mei 2002

SPEELTUIN'

reldje was abstract genoeg om er nog een eigen stempel op te kunnen drukken. Nu hij na zijn documentaire over Robert Crumb een strip heeft verfilmd, wordt Terry als een verstokte missionaris van het beeldverhaal beschouwd. Hij werd erover geïnterviewd op de set en antwoordde: 'De enige strips waarvan ik hou, zijn die van Crumb, Clowes en Barks (van *Donald Duck*). (lacht)

Je hebt met Zwigoff het script geschreven. Hoe is de strip tot film uitgegroeid?

Clowes: Veel dingen zijn een beetje uitgewerkt. Terry heeft een personage toegevoegd aan de strip, eigenlijk een personage dat in de strip voorkomt, maar met een heel klein rolletje. De meisjes bellen een man op die een contactadvertentie heeft geplaatst en ze spreken met hem af om hem uit te lachen. In de film krijgt dat personage, Seymour, een van de belangrijkste rollen. De meisjes leren hem echt kennen. Het hele boek zou maar 45 minuten film opleveren als je het letterlijk verfilmde. Het heeft ook niet de drie-actestructuur die je nodig hebt voor een film. Steve Buscemi speelt Seymour en hij is echt geweldig.

Besliste je ook mee over de casting?

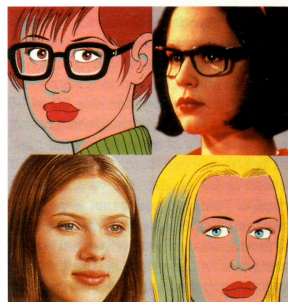
Clowes: Jazeker. De costumière doet ook

altijd de kostuums voor de films van Joel en Ethan Coen. Ze zei dat we op exact dezelfde manier werkten als zij: de ene is officieel producer en de andere regisseur, maar ze doen eigenlijk allebei alles. Zo ging het dus ook met Terry en mij.

Het is uitzonderlijk dat je als stripauteur zoveel met de verfilming te maken hebt.

Clowes: Terry wilde gewoon heel trouw blijven aan wat ik geschreven had, hij vroeg me geregeld advies. Meestal mag een stripauteur de draaiperiode helemaal niet meemaken. Wellicht omdat de meeste regisseurs heel onzeker zijn en de strip alleen willen gebruiken als bronmateriaal, waar ze hun eigen visie aan kunnen opdringen. Ik heb elke draaiminuut meegemaakt. Ik heb de acteurs mogen regisseren en de *look* van de film mee bepaald.

Het was een ongelooflijk vreemde ervaring. Ik heb drie maanden in een hotel in L.A. geleefd, zonder contact met mijn familie. Ik zag mijn vrouw eens om de twee weken. Je werkt tijdens zo'n periode 16 uur per dag aan die film, dus je hebt er geen leven naast. Ik bracht met de film-mensen meer tijd door dan met mijn beste vrienden. De afscheidsparty na de draaiperiode was de droevigste party die ik ooit

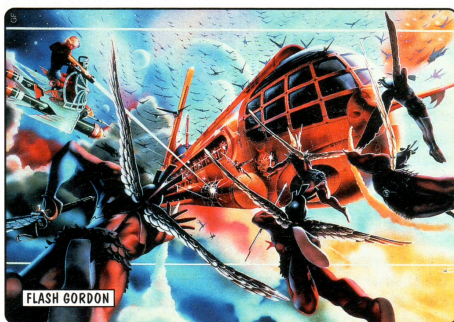
heb meegemaakt. Ik was echt triest omdat ik al die mensen niet meer zou zien. Mensen hadden me vooraf bezworen dat aanwezig zijn bij het draaien enorm saai zou zijn, maar ik vond het heel boeiend.

Ook na de draaiperiode ben ik met de film bezig gebleven. De montage heeft vier maanden geduurd. Ik ben een gek. (*gespeeld zielig*;) Ik heb zes maanden van mijn leven voor dat filmproject vergooid terwijl ik er geen cent méér voor betaald ben dan wanneer ik alleen het script geschreven zou hebben. Maar het was het waard.

Zwigoff had nochtans vooraf gezegd dat je zeker niet van zijn film zou houden.

Clowes: Hij ging ervan uit dat niemand graag heeft dat er aan zijn verhaal geraakt wordt. Maar omdat ik het productieproces van deze film van begin tot einde heb meegemaakt en goed met Terry heb samengewerkt, ben ik erg trots op de film. ►

Striphelden zijn al langer een belangrijke inspiratiebron voor Hollywood: twintig heuglijke en minder heuglijke strips op celluloid. Door Jo Smets

Lorenzo Semple Jr. (die al in de jaren '60 Batman de tv-kitsch in-joe) was scenarist.

7 POPEYE

(Robert Altman, VS 1980)
He's strong to the finish (?),

'cause he eats his spinach, he's Popeye the Sailor Man! Robin Williams is de pijprokende spinaziebal, Shelley Duvall Olijftje in Altman's *live action*-versie van E.C. Segars strip. Ondergewaardeerd en stilistisch opmerkelijk.

8 CONAN THE BARBARIAN

(John Milius, VS 1982)

Robert E. Howard schreef de avonturenboeken, Milius en Oliver Stone het gespierde scenario, terwijl Arnold Schwarzenegger teutons mag kijken. Voor *Conan The Destroyer* werd o.a. Roy Thomas ingezet, die in de jaren '70 een aantal nummers van Marvels diverse Conan-comics had gemaakt.

9 BUNKER PALACE HOTEL

(Enki Bilal, FR 1989)

Striptekenaar Bilal, die ooit als illustrator voor Michael Manns *The Keep* optrad en in 1996 zijn tweede SF-stripadaptatie *Tycho Moon* draaide, debuteerde met deze bewerking van zijn eigen anti-utopische fabel.

10 BATMAN

(Tim Burton, VS 1989)

Na de potsierlijke tv-reeks werd Bob Kanes *Dark Knight* (DC Comics) donker tot leven gebracht door een man die ►

Daniel Clowes

► Was het niet moeilijk om de film gereali-
seerd te krijgen met zoveel inspraak?

Clowes: Je hebt vooral veel geld nodig voordat je kunt beginnen te filmen. Vroeger vond ik filmbudgetten van 20 of 30 miljoen dollar altijd belachelijk hoog, maar nu weet ik waar al dat geld naartoe gaat. We hebben *Ghost World* gemaakt met 7 miljoen dollar en dat was verschrikkelijk moeilijk. Twintig procent ben je al direct kwijt aan de verzekeringsmaatschappij. De producers die hier en daar een handje toesteken, krijgen al snel een half miljoen dollar. Zo gaat het natuurlijk snel. De mensen die er dag in dag uit hard aan werken, zoals de make-upvrouw, krijgen dan misschien nog 5000 dollar voor de hele periode. We hebben ons best moeten doen om rond te komen. Gelukkig hadden we met Alfonso Beato een genie voor de fotografie, waardoor de film er veel duurder uitziet dan hij eigenlijk is.

HET HELE BOEK ZOU
MAAR 45 MINUTEN FILM
OPLEVEREN ALS JE HET
LETTERLIJK VERFILMDE.

Was het niet moeilijk voor jou om ac-
teurs te regisseren? Je bent niet de
meest eloquente, extraverte persoon.

Clowes: Dat klopt. De kostuumafdeling, de make-up, de acteurs, iedereen wil doen wat jij wilt. Je moet het alleen kunnen vertellen. Gelukkig kon ik tekeningen maken. Toen de draaiperiode halverwege was, kon ik iedereen uitleggen wat ik precies wilde. Je moet een acteur bijvoorbeeld nooit iets voorzeggen, want dan klinkt het resultaat nagezegd. Je moet hem een reden geven om iets op een bepaalde manier uit te spreken. Zo van: 'Je bent stiekem boos in deze scène.'

Hoe kijk je nu terug op je eerste film?

Clowes: We hebben ontzettend veel geluk gehad. We hadden erg weinig ervaring, ook voor Terry was het zijn eerste fictiefilm. Toch hadden we heel specifieke ideeën over het verhaal en over hoe de film eruit moest zien. Enids kamer is bijvoorbeeld volgestouwd met allerlei onwaarschijnlijke voorwerpen, maar elke teddybeer moest van ons echt in het decor passen. Onze advocaat heeft van elk voorwerp de rechthebbenden moeten achterhalen en de toestemming lospeuteren. Terwijl we ook gewoon een hoop gesponsord materiaal in die kamer hadden kunnen zwieren. Daar hebben we dus niet aan toegegeven. We kregen gelukkig het volste vertrouwen van onze producer Lianne Halfon.

Het is een kleine film. Ben je tevreden met het aantal bezoekers in Amerika?

Clowes: Alles hangt natuurlijk af van je vergelijkingspunt. Vergelijken met *Pearl Harbor* heeft *Ghost World* niks opgebracht. Maar ons promotiebudget was ongeveer onbestaande. We hadden letterlijk alleen wat kleine advertenties in de kranten. Als je daarvan vertrekt, is het ongelooflijk hoeveel publiek er naar de film is komen kijken. Onze film van zeven miljoen dollar heeft méér opgebracht dan de meeste films van dertig of veertig miljoen dollar. De goede kritieken hebben daar wellicht wel wat mee te maken. Al in het openingsweekend schreven de grote kranten, onder andere *The Washington Post*, vol lof over *Ghost World*.

Had je dat gejuich verwacht?

Clowes: Ik wist het echt niet. Terry had er een beter gevoel bij, maar ook hij was niet zeker.

Volgens Robert Crumb heeft Terry Zwigoff je boek misbruikt om er zijn eigen fantasie over een relatie met een tienermeisje in uit te leven.

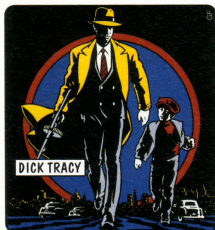
Clowes: Crumb heeft de film niet gezien en zelfs het script niet gelezen. Terry heeft nooit zijn wil opgedrongen. We hebben samen het personage Seymour erin geschreven, al was het Terry's idee. De relatie tussen Terry en Robert is zo complex dat ik mijn best doe om er buiten te blijven. Ze zijn extreem kritisch voor elkaar.

► als kind cartoons verslond. Michael Keaton is de vleermuis-
man, Kim Basinger zijn *sidekick*.

11 DICK TRACY

(Warren Beatty, VS 1990)

De kleuren van Chester Goulds originele *comic strip* overheersen ook in Beatty's *live action*-versie: rood, blauw, geel, groen, oranje en paars. Al Pacino ontwierp zelf de afwijkende, prothetische make-up voor booswicht Big Boy Caprice.

12 THE ADDAMS FAMILY

(Barry Sonnenfeld, VS 1991)

Sonnenfeld regisseerde een aardige griezelskome die trouw de strip van Charles Addams volgt, veeleer dan zich te spiegelen aan de tv-reeks. Anjelica Huston en Raul Julia zijn prima als Morticia en Gomez.

13 THE CROW

(Alex Proyas, VS 1994)

Deze visueel en auditief teugel-
loze wraakver telling, gebaseerd
op James O'Barrs donkere *comic
strip*, stond in het teken van doem
en ongeluk: Bruce Lee's zoon
Brandon — Eric Draven die tijdens
Duivelsnacht uit de dood oprijst —
schoot er het hachje bij in.

14 THE MASK

(Charles Russell, VS 1994)

Gebaseerd op Mike Richardsons
stripboekenreeks bij Dark Horse,
een knettergek, swingend transfor-

matiespektakel dat Jim Carreys
manische smoeuw aanvult met
verbazende *special effects*.

15 THE CRYING FREEMAN

(Christophe Gans, FR 1995)

De populaire Japanse manga en
anime leverde soms rechtstreeks
de storyboards voor Gans' gesti-
leerde *martial arts*-film. Mark Da-
cascos pinkt een traan weg als hij
met zwaard en leden van zich afbijt.

16 TANK GIRL

(Rachel Talalay, VS 1995)

Alan Martin en Jamie Hewlett

Is de film niet minder subtiel dan de strip?

Clowes: Dat heeft met de vluchtigheid van film te maken. Als we de film even subtiel hadden gemaakt, dan was hij waarschijnlijk nietszeggend geworden. Een boek kan je aandachtiger lezen en bekijken.

De film is ook veeleer Europees dan Hollywood-achtig.

Clowes: 'Europees' is inderdaad een label dat de film tot op zekere hoogte beschrijft. In Amerika wordt de waarde van een regisseur afgelezen aan de technische hoogstandjes die hij voor elkaar krijgt en de gladde trucs die hij in de film verwerkt. Terry's stijl is daar het tegengestelde van. (lacht) Hij filmt heel sober, met stills, een traag ritme en veel droge afwisselingen van shots en tegenshots. Ook de fotografie van Affonso Beato heeft veel bijgedragen tot die Europese look. Beato heeft ook voor Pedro Almodóvar gewerkt aan *Todo sobre mi madre*.

Krijg je andere reacties op deze film dan op je strips?

Clowes: Een klein beetje. Het is vooral makkelijker om uit te leggen wat je doet. Als je hier in Amerika aan een onbekende probeert uit te leggen dat je strips maakt, dan moet je van nul af opbouwen. De mensen bekijken je alsof je van een andere planeet komt. Omdat film een veel groter medium is, begrijpen de mensen je sneller. Zeker nu we voor het scenario een oscar-

nominatie in de wacht gesleept hebben. Eigenlijk is er weinig veranderd. Ik word nog niet 24 uur per dag gestalkt door journalisten of fans. Ik moet nog altijd vechten om iets goeds van de grond te krijgen. Ik had gehoopt dat de film tenminste een zwembad zou opleveren. Ik zou wel niet weten waar we het moeten aanleggen, want we hebben geen tuin. Op het dak zou nog gaan, maar dan misschien beter in Barcelona of desnoods Amsterdam dan in Oakland.

Heeft je filmwerk invloed gehad op je stripwerk?

Clowes: Ik ben erg jaloers op de mogelijkheden die een film heeft bij de montage. Je kunt nog ontzettend veel uitproberen of rechtzetten in de montagekamer. In een strip kan dat monteren achteraf veel minder goed. Film is dus flexibeler. Ik heb dat vloeiende aspect van een filmmontage proberen te benaderen in het laatste nummer van mijn comic *Eightball*, waarin ik 29 kortverhaaltjes min of meer in elkaar laat vloeien.

Verkopen je strips nu beter door het succes van de film?

Clowes: *Ghost World* doet het uitstekend. Het is al verschillende keren herdrukt sinds de film in Amerika is uitgekomen. Heel weinig mensen kopen daarnaast ook nog mijn andere boeken. Blijkbaar gaat dat zo bij de meeste auteurs van wie een verhaal verfilmd wordt.

Je bent aan een tweede script begonnen, 'Art School Confidential'. Is dat gebaseerd op je kortverhaal met dezelfde titel?

Clowes: Wel, als je die vier bladzijden zou verfilmen, zou je ongeveer 45 seconden film hebben. (lacht) Het is dus een nieuw verhaal, maar het heeft met de strip gemeen dat veel van mijn slechte ervaringen uit mijn grafische opleiding erin verwerkt worden. Het speelt zich ook af in de periode dat ik op een grafische school zat, begin jaren '80. Ik schrijf zo af en toe twee uur aan dat script. Langer kan niet, volgens mij.

Waarschijnlijk maken we *Art School Confidential* met dezelfde mensen. Terry wil ook deze film graag regisseren. Zonder Lianne zou ik er niet eens aan beginnen. Ze is de beste producer die ik ooit heb ontmoet. En ik ben niet de enige die dat vindt. *I love her*. **Zie je jezelf nu als een stripauteur of als een scenarioschrijver?**

Clowes: Ik zal mezelf altijd als stripauteur blijven zien. Ik kan zelden lang stoppen met dingen uit te tekenen, ik zit altijd wel te krabbelen in een schetsboek. Die filmscripts zijn voor mij een speeltuin waarin ik me kan uitleven. Het is weer eens iets nieuws, waar ik veel energie uit put. Maar niks moet voor mij. Als ik voel dat ik te veel compromissen moet sluiten, dan stop ik ermee. Ik heb altijd nog mijn strips. ●

bedachten de stripfiguur, maar konden zich wellicht nooit inbeelden hoe ellendig de *live action* zou worden. Alleen de sets houden even de *comic* in ere.

17 JUDGE DREDD

(Danny Cannon, VS 1995)
Kraakemikkige adaptatie van de Britse stripreeks *2000AD*.

naar figuren van John Wagner en Carlos Ezquerro. Sylvester Stallone is de instant-straight recht toebedelende misdaadgesel die in de val wordt gelokt.

18 BLADE

(Stephen Norrington, VS 1998)
De figuur van de *Daywalker* — Wesley Snipes in topvorm — dook voor het eerst op in de *Marvel comic Tomb of Dracula* (1972). Sindsdien is er deze sexy adaptatie met briljante techno-opening, maar ook Guillermo Del Toro's *sequel* vol flitsende stripactie.

19 ASTÉRIX CONTRE CÉSAR
(Claude Zidi, FR 1999)
De onvolprezen tekenverhalen van Uderzo en Goscinny werden slecht bediend door Zidi, maar Alain Cahbats *Astérix et Obélix: Mission Cléopâtre* was dit jaar

stukken beter. Gérard Depardieu vindt als Obélix eindelijk de rol die hem op het lijf is geschreven.

20 X-MEN

(Bryan Singer, VS 2000)
De bestverkopende *comic* aller tijden, gecreëerd door Stan Lee en Jack Kirby voor Marvel Comics, werd levend in Bryan 'The Usual Suspects' Singers handen. Vreemde, van gedaante wisselende figuren hebben spreken namen: Magneto, Wolverine, Storm, Cyclops, Sabretooth, Mystique.

Maaïke Hartjes, *Hartjes 1*

Lesvoorbereiding

2e en 3e graad ASO/TSO/BSO Nederlands

Inleiding: Maaïke Hartjes maakt korte verhaaltjes over heel alledaagse dingen die vaak herkenbaar zijn voor de lezer. Ze hanteert hierbij een heel eenvoudige, bijna kinderlijke stijl die vooral meisjes zal aanspreken.

- 1) Omdat de strip een bundeling is van allemaal korte verhaaltjes kan de leerkracht kiezen om met het hele boek te werken of met een selectie van enkele verhalen. In het laatste geval ga je het best op zoek naar verhalen waarin de leerlingen zich goed kunnen herkennen.
- 2) Het kan een goed idee zijn om bij wijze van voorbereiding één of twee verhalen klassikaal te lezen en al even kort te bespreken (Wat valt op aan de inhoud? Stijl? Etc...). Nadien kunnen de leerlingen de rest van het boek thuis lezen. Als bijlage bij deze voorbereiding is een uitvoerige bespreking van pagina 21 te vinden, waarin inhoud en stijl aan bod komen.
- 3) Laat de leerlingen elk twee of drie verhaaltjes kiezen die ze leuk, herkenbaar of grappig vonden en laat hen, bijv. in kleine groepjes, uitleggen wat hen precies in het verhaal aansprak.
- 4) Per groep wordt een top drie samengesteld van de meest herkenbare verhaaltjes. Per groep brengt een leerling verslag uit van welke verhaaltjes gekozen werden en waarom. Uit de overgebleven selectie wordt een klassikale top drie samengesteld. (In kleinere klassen kan de tussenstap van het werken in groepen misschien overgeslagen worden.)
- 5) De geselecteerde verhalen worden in detail besproken in de vorm van een klassengesprek: waarover gaat het verhaal? Waarom spreekt het ons aan? Hebben we eventueel gelijksoortige ervaringen? Op welke manier wordt het verhaal verteld?
- 6) In het gesprek uit 5) komt de heel persoonlijke stijl die Hartjes hanteert waarschijnlijk vanzelf wel (weer) ter sprake. Eventueel kan de leerkracht dit aangrijpen om wat dieper in te gaan op het genre van de autobiografie: hoe ver ga je daarin? Hoe bescherm je jezelf en andere betrokkenen? In dit verband zou het ook interessant kunnen zijn om aan de slag te gaan met *De helaasheid der dingen* van Dimitri Verhulst (boek of film) en de reacties in de media van

de familieleden van de auteur hierop (zie het interview uit De Standaard als bijlage).

- 7) Een creatieve opdracht bij de bespreking van dit boek zou uiteraard kunnen zijn dat leerlingen zelf een persoonlijke ervaring op een vergelijkbare manier in beeld proberen te brengen: een eigen *Hartjes*-strip. De leerkracht kan in de klas rondlopen terwijl de leerlingen aan het werk zijn en ondertussen tips geven over de manier waarop ze het verhaal kunnen vertellen. Maaïke Hartjes maakt haar tekeningen piepklein, maar als je grotere tekeningen met een kopieermachine of een computer verkleint, krijg je een gelijksoortig effect en vallen tekenfoutjes al snel niet meer op. De stijl vormt op zichzelf al geen grote drempel voor minder goede tekenaars. De uitdaging zal er vooral uit bestaan om voor elke vertelde anekdote ook een soort pointe te vinden.

Maike Hartjes

Biografie

Maike Hartjes (1972) woont in Amsterdam met haar vriend Mark Hendriks, ook striptekenaar. Ze is bekend om haar dagboekjes in erg kleine en eenvoudige tekeningen, met een variërende graad van autobiografie. Een deel van die dagboekjes verspreidde ze in eigen beheer, een deel werd uitgegeven bij professionele uitgeverijen. Sinds 2000 publiceert ze wekelijks een pagina in het populaire vrouwenweekblad *Viva*. Haar belangrijkste boeken zijn:

Maike's dagboekje 2 (1996): haar officiële debuut bij een uitgever

Maike's grote dagboekje (2002): onder andere met een verslag van de oorlog in Bosnië, haar verteld door een Servisch striptekenaar

Hartjes 1 (2004): eerste bundeling van een selectie uit *Viva*

Ze was ook samensteller van de Engelstalige bloemlezing *Old Cake Comix* (1997), waarin enkel strips van vrouwen werden opgenomen.

Hartjes 1

p.21

=> Wat valt grafisch op als je de pagina bekijkt?

- De tekeningen zien er heel eenvoudig uit, haast kinderlijk.
- Het is een sobere stijl, met weinig franjes. Die indruk wordt nog versterkt door het gebrek aan andere kleuren dan zwart en wit.
- In de pagina kun je een soort scheef gestapelde toren (van bv. bakstenen) ontdekken als je alleen naar de prentjes kijkt met een kader.

=> Wat leid je uit die grafische kenmerken af?

- Eenvoudige tekeningen en een sobere stijl in het algemeen hebben hier twee betekenissen:

- 1) Ze leggen de nadruk op de inhoud. Als de tekeningen heel sterk uitgewerkt zijn, dan heb je de neiging om daar veel aandacht aan te besteden. Hartjes lijkt door haar grafiek aan te geven dat ze meer belang hecht aan de inhoud dan aan de vorm. Dat is in zekere zin schijn (cf. die toren van bakstenen).
- 2) Ze geven aan dat haar werk niet zo heel veel pretentie heeft. Haar grafiek straalt op het eerste gezicht niet veel deskundigheid of ambachtscennis uit. Een lezer zal al snel het idee hebben dat hij zelf ook zo kan tekenen. Dat pretentieloze is dan weer mooi te verbinden met de inhoud, die bestaat uit kleine, persoonlijke, dagelijkse besommeringen en observaties. Ook de inhoud heeft kortom niet zo veel pretentie. Door de eenvoudige vorm worden personages gereduceerd tot poppetjes. Ook dat verwijst naar een soort kinderlijke naïviteit, maar geeft daarenboven aan dat de personages slechts een rol hebben, zoals in een poppenkast. Hoe persoonlijk de anekdotes ook kunnen zijn, ze krijgen een soort algemene geldigheid, een universaliteit door de personages grafisch niet te nauwkeurig uit te werken.

=> Vorm en inhoud in Hartjes' strips zijn op elkaar afgestemd. Het samengaan van

beide is een van de criteria die vaak worden gebruikt om een strip te evalueren.

- De compositie van de pagina met de toren heeft dan weer een algemene betekenis voor heel Hartjes' oeuvre en een specifieke voor deze pagina.

1) Algemeen gesproken geeft de bijzondere compositie aan dat Hartjes de vormelijke mogelijkheden van haar uitdrukkingsvorm strip graag volledig gebruikt. Door de compositie met de opeenstapeling van blokken gebruikt ze naast de opeenvolging van prentjes ook een ander betekenisniveau van een strip: de pagina als geheel als eenheid van betekenis. Door een speciale compositie kan de pagina als geheel iets gaan betekenen dat nog niet expliciet door de opeenvolging van prentjes met tekeningen en tekst is verteld. In de strips van *Hartjes 1* gebruikt ze die mogelijkheid wel vaker. Dit soort spelen met de vorm is een beetje te vergelijken met de poëtische functie in literatuur: daar is het spelen met taal, hier is het spelen met de grafische uitdrukkingsmogelijkheden die aan de basis liggen van het vertellen in beelden. Strips zijn lang beschreven als een gelijkwaardige combinatie van tekst en beeld, maar recent gaan er belangrijke stemmen op (bv. theoreticus Thierry Groensteen) om de strip als een hoofdzakelijk visuele uitdrukkingsvorm te zien. Het mechanisme dat aan de basis ligt van de vertelling, is immers visueel: door de opeenvolging van tekeningen ontstaat een verhaal, dat concreet wordt ingevuld door de tekeningen en eventueel de teksten in de prentjes. Hartjes speelt hier dus met de manier waarop de narratieve bouwstenen van haar verhaal vorm krijgen en geordend worden.

2) Specifiek in deze pagina vormen de prenten met kaders een toren die niet stabiel is. Als je bakstenen zo zou stapelen, dan zou de toren direct omvallen. Die instabiliteit van die toren is een grafische metafoor voor de emotionele gemoedstoestand van de verteller. De verteller staat onder druk door wat de andere personen in het verhaal doen. Bij uitbreiding toont die wankelende toren ook de emotionele toestand van de andere personen in het verhaaltje: zij zijn boos, droevig of onevenwichtig in hun oordeel (egoïstisch).

=> De bouwstenen van het torentje zijn niet allemaal gelijk. Wat is het belangrijkste inhoudelijke en vormelijke verschil?

- Inhoudelijk: drie van de vier bouwstenen vertellen stapsgewijs de reële en imaginaire evolutie van de interactie van de verteller met de drie personen die haar emotionele stabiliteit bedreigen. De onderste steen presenteert daarentegen een conclusie, zonder dat er van interactie met andere personages sprake is. Bovendien speelt dit prentje zich duidelijk later af. Het is een beschouwende afsluiting van haar experiment om met sommige mensen anders om te gaan.

- Vormelijk: de drie prenten die de interactie weergeven, hebben een halve zwarte achtergrond met witte tekst en zijn zelf nog onderverdeeld in twee à drie prenten die gekenmerkt worden door een gebogen verticale kadergrens aan de kant(en) waar ze grenzen aan andere interactieprenten. Die speciale kadergrenzen vergroten de samenhang tussen de interactieprenten, want de prenten passen ondanks hun onconventionele vorm als puzzelstukken in elkaar. De gebogen grenzen geven ook weer vorm aan de emotionele intensiteit en instabiliteit. Hetzelfde patroon is ook te zien in de scheiding tussen zwarte en witte gedeeltes. Doordat de buiging daar horizontaal is, kan je er een golfbeweging in zien. Metaforisch wordt er over een gemoedsgesteldheid vaak beweerd dat daar hoogtes en laagtes in voorkomen, dus dat past hierbij.

=> Wat valt op aan de uitbeelding van de emoties van de personages?

- Ze worden overdreven voorgesteld. Bij het meisje dat huilt, springen de tranen in het rond. De boze jongen is zo boos dat de verteller achteruit wijkt. De verteller is zelf zo boos dat haar haar recht gaat staan. De verteller heeft een enorm brede grijns van tevredenheid in strook 4. Dit zijn hyperbolen: overdrijving als stijlfiguur. In strips en animatiefilms gebeurt dat vaak bij emoties. In Hartjes' strips is overdrijving vaak de enige manier om een emotie te tonen, want de rudimentaire poppetjes laten weinig genuanceerde gezichtsexpressie toe. De hyperbolen hebben hier als effect dat de vertelde anekdotes een ironische bijklank krijgen. Door overdrijving wordt de pretentie van de verhalen weer verminderd. De emoties worden zo uitvergroot dat de lezer onmiddellijk ziet dat het niet zo erg geweest kan zijn. Hij relateert dus direct wat hij ziet.

=> Hoe krijgen die grafische hyperbolen een equivalent in de tekst?

- Door de versterkende bepalingen: "hééél" in strook 1, "veel te veel" in strook 2, "vreselijk" in strook 3.

=> Hoe is de evolutie van onzekerheid naar doortastendheid bij de verteller te merken in de scènes waarin ze geconfronteerd wordt met het egoïstische personage?

- In het begin is het egoïstische personage veel groter, vervolgens slechts een beetje groter en op het einde zijn beide personages even groot.

=> Geef nog enkele manieren waarop de evolutie van de verteller grafisch weergegeven wordt.

- spiegeleffect: in de eerste strook wijkt de verteller achteruit voor de woede van de beledigde man; in de derde strook is het omgekeerd

- fysieke afstand: in de laatste strook staat de egoïstische persoon verder af van de verteller dan in de eerste stroken.

FILMFESTIVAL VAN GENT

Dinsdagavond begint in Gent het Filmfestival. Twaalf dagen lang is de stad het mekka voor de Vlaamse film liefhebber. Het festival opent met 'De helaasheid der dingen', na 'Steve + Sky' (2004) en 'Dagen zonder

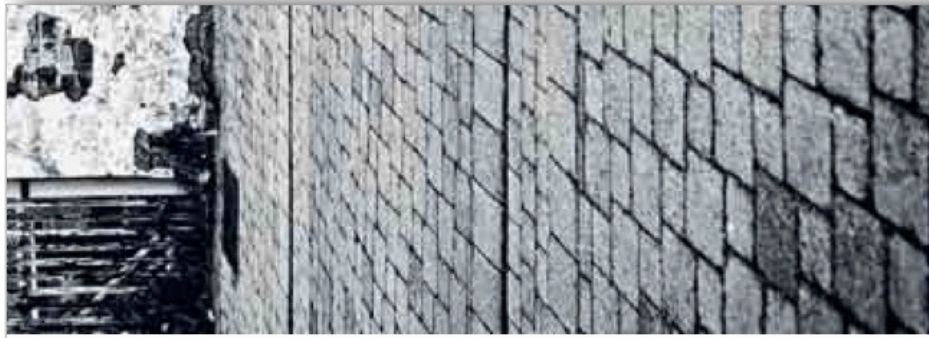
KAREL 'NONKEL POTREL' VERHULST:
LEVEN MET 'DE HELAASHEID DER DINGEN'

'Hier is nu de echte Potrel; ben ik zo'n marginaal?'

In 'De helaasheid der dingen' schildert Dimitri Verhulst een beeld van zijn jeugd, vol gitzwarte humor. Het Reetveerdegem van zijn jeugd wordt bevolkt door kleurrijke en doorgaans stomdronken personages. Karel Verhulst kreeg als 'nonkel Potrel' tegen wil en dank een hoofdrol toebedeeld.

De Standaard, 3 oktober 2009

ILKA DE BISSCHOP
Nieuwerkerken, alias Reet-
veerdegem, staat bekend als een
ongezellig uitlooiel van Aalst,
waarvan het een deelgemeente is.
Het is een uitgelopen inktvlek
tussen de industriezones van
Aalst en Erembodegem, met een
bloeiend caféleven.

Tegelijk vult het dorp veel Nieu-
werkerkenars met chauvinisti-
sche trots. Ze zijn snel om de
mooie kanten van het dorp aan te
wijzen: het pittoreske kerkje met
het plein eronder, het groen aan de
dorpsrand, en vooral de taaiheid
van de Nieuwerkerkenaren. De
schrijver Dimitri Verhulst kreeg
die smaak duidelijk nooit te pak-
ken. Hij woont nu in Wallonië.
Hier en daar zijn nog de sporen te
zien van het dorp dat hij be-
schrijft in *De helaasheid der din-
gen*, zijn doorbraakroman. Wat
rest van de Cocoon, ligt er nu god-
verlaten bij. In een nog vroeger le-
ven heette dat café 't Hoekske en
was het een van de plaatsen waar
de roman zich afspeelt.

Ook het huisje van grootmoeder
Maria, waar het samengeraapte
gezin Verhulst toen woonde, is nu
verlaten. Groot is het niet, maar
het staat er netjes bij in een nette
straat. Met het licht van de avond-
zon op de witgeverfde gevel heeft
het zelfs iets vrolijks. Het is alles-
zins niet makkelijk om je voor te
stellen dat het ooit een naar siga-
retten en verschaald bier ruikend

hol zou zijn geweest. Dat is ook
onzin, zegt Karel Verhulst. 'Mijn
moeder was de properste vrouw
die ooit heeft bestaan.'

Karel is de laatste van het gezin
Verhulst die nog in Nieuwerker-
ken woont. De rest is allemaal uit-
geweken intussen, of dood. We
treffen hem in café Tweety, op het
dorpse plein van Nieuwerkerken.
Op de naam na misschieten, ziet het
café eruit als een kroeg zoals elk
dorpse plein er eentje zou moeten
hebben. Een robuuste toog, don-
kerhouten tafels en stoelen, zit-
banken aan de wand en bier-
memorabilia erboven.

'Potrel' wacht een beetje onge-
makkelijk aan de toog, geflan-
keerd door zijn vriendin en een
aantal vrienden. De harde uit-
drukking in zijn ogen maakt met-
een duidelijk dat hij niet gediend
is van de beroemdheid die hij
door *De helaasheid der dingen* al
een paar jaar heeft. Hij wacht de
eerste vraag niet af, maar steekt
meteen heftig van wal. 'Ze noe-
men ons marginaal. Maar wat be-
tekent dat woord eigenlijk? Wat
wil dat zeggen, dat wij naast de
maatschappij vallen? Dat Dimitri
dat maar eens komt uitleggen.'

Wat is er waar van 'De helaas-
heid der dingen'?

'Toen ik het boek las, heb ik af en
toe hartelijk gelachen, maar ik
heb me vooral erg kwaad ge-
maakt. Ik drink graag een pintje,
dat is waar. Dat steek ik ook niet

weg. Dat WK bierdrinken bijvoor-
beeld, dat verhaal klopt. Herman
heeft daaraan deelgenomen. Dat
hij die nacht zijn auto in de prak
heeft gereden, dat klopt ook.
Maar er staan ook een heleboel
dingen in dat boek die niet waar
zijn, of zwaar overdreven.'

'Dimitri was een stuk jonger dan
wij. Sommige verhalen heeft hij
van horen zeggen, en heeft hij op-
geblazen. Bijvoorbeeld het ver-
haal van die Ronde van Frankrijk.
Toen wij kind waren, ging mijn
vader met ons fietsen. Wij deden
een soort van Tour de France,
maar wel met onze fietsen. We
hebben toen een hoop onnozel-
heid uitgestoken. Zo reden we
een heuvel op, en bovenaan lag er
een weide met schapen. "Wie het
eerst boven op een schaaap zit,
krijgt twintig frank", zei mijn va-
der. Ik heb dat wedstrijdje over-
gens nog gewonnen. (*lacht*) We
vertelden wel eens over die "Tour
de France" omdat we zo gek had-
den gedaan. Maar Dimitri maakt
daar in zijn boek een gigantische
drankorgie van. Hoe zou hij het
kunnen weten? Mijn vader is ge-
storven toen ik elf was. Dimitri
was toen nog een kleuter.'

'Dat Pierre in een ontwenning-
skliniek heeft gelegen, is ook waar.
Eigenlijk ging het jaren goed met
hem, maar nadat zijn vrouw hem
had bedrogen en verlaten, is het
beginnen scheef te lopen. Die
mens kon zich niet over dat ver-

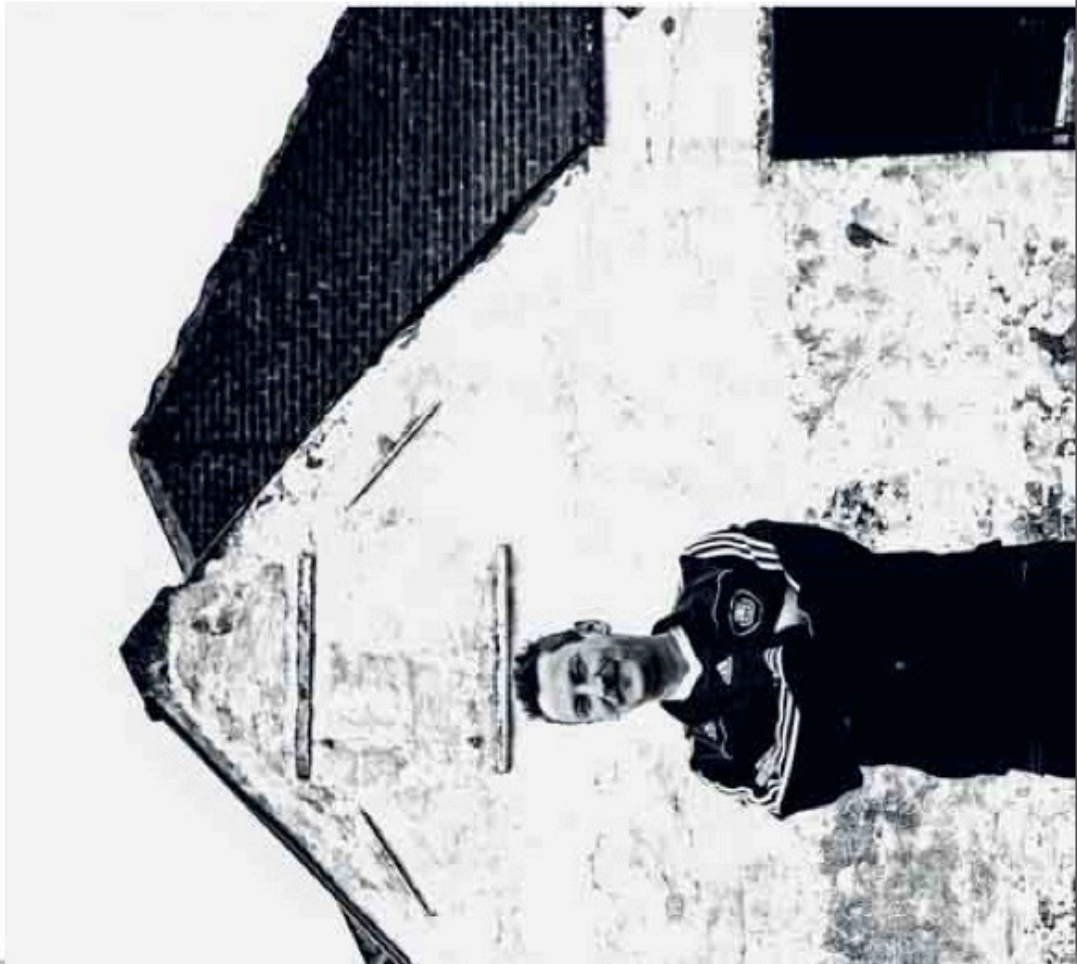
lies heen zetten. Dat hij zich heeft
doodgedronken, zoals Dimitri in-
sinueert, is echter niet waar. Hij is
gestorven aan lymflierkanker.
Drank had daar niks mee te ma-
ken. Ik deelde een kamer met
hem bij mijn moeder thuis, dus ik
heb alles van kortbij meege-
maakt. Van de ene dag op de an-
dere werd hij wakker met een
enorme zwelling in zijn hals. Ik
heb de dokter gebeld. Die zei me
toen al dat het er niet goed uitzag
voor Pierre. En inderdaad, drie
maanden later was het voorbij.'

(*stilt*) 'We worden afgeschilderd
alsof we ons hele leven werkloos
zijn geweest. Maar Pierre, Dimi-
tri's vader, heeft sinds zijn veer-
tiende als postbode gewerkt. We
waren met negen thuis. Sommi-
gen hebben gestudeerd. Al wie
goed heeft geboerd, heeft Dimitri
niet vermeld. Maar ook de non-
kels uit het boek zijn alledrie met-
sers. Dat is toch een eerbaar be-
roep, of niet?'

'En zelfs al zijn sommige dingen
waar, met welk recht rakelt Dimi-
tri die allemaal op om ons bela-
chelijk te maken? Hij heeft dat
recht niet. Hij wijst ons met de
vinger, maar hij wil zelf zijn zoon-
tje niet eens zien.'

'Hij zegt dat *De helaasheid der
dingen* een fictieboek is, maar
waarom noemt hij ons dan met
naam en toenaam? En hij schrijft
wel "Reetveerdegem", maar de
pers maakt daar meteen "Nieu-

lief' (2007), de derde film van de regisseur Felix Van Groeningen. De film is gebaseerd op de gelijknamige roman van Dimitri Verhulst. De namen van de personages van het boek werden veranderd, maar nog valt dat niet bij alle betrokkenen in goede aarde.

werken" van. Dimitri beseft niet wat hij heeft aangericht. Hij zit daar ver weg in Wallonië, maar wij leven hier elke dag met die schande. Deze week nog zag ik een filmpje op Youtube dat ons nog maar eens belachelijk maakt.'

Krijgt u veel reacties?

'Alle dagen. Ik zou zo graag willen dat het eens gedaan is, maar het blijft maar doorgaan. Constant word ik eraan herinnerd. Zelfs mijn naam herinnert me eraan. "Potrel" is een bijnaam uit mijn jeugd. Eigenlijk werd ik al jaren niet meer zo genoemd. Maar sinds dat boek uit is is het weer "Potrel" van hier en "Potrel" van daar. Weet je wat "Potrel" wil zeggen? Lang, mager en een beetje onnozel, maar ijzersterk.'

En dan is er nu dus de film...

'Ja, nu begint alles van voren af aan. Ze zijn hier in Nieuwkerken komen filmen. Om mij nog maar eens af te schilderen als een zadlap en een marginaal. Ze waren hier in de buurt aan het draaien, terwijl ik nog geen honderd meter verderop zat. Hoe denk je dat dat voelt? Soms had ik zin om eens tot daar te wandelen en te zeggen: Kijk, hier ben ik. Hier is nu de echte Potrel. Ben ik zo'n marginaal? Of zo'n wrak?'

'En dan wat ze over de rest van de familie vertellen. Die Gilda De Bal, die mijn moeder speelt, zou gezegd hebben dat ze nog nooit zo'n lelijke vrouw had moeten spelen. Woedend word ik van zulke uitspraken. Mijn moeder was verdomme een prachtige vrouw. Gilda De Bal is in haar hele leven niet zo mooi geweest als mijn moeder was. Ze is vroeg weduwe geworden, dertig jaar lang heeft ze er alleen voorgestaan met haar

'Hoe moet je daarmee omgaan? Met wie kan ik daarover spreken? Om eerlijk te zijn: alles opkropen tot woede, dat doe ik.'

Hebt u sindsdien nog contact gehad met Dimitri?

'Neen, en dat is maar beter zo. Ik heb hem toen het boek uitkwam, gevraagd om een confrontatie, en ook mijn broer Jean-Paul heeft hem daarom gevraagd. Maar hij is nooit op die vraag ingegaan. Hij durft ons allicht niet meer onder ogen te komen. We hebben er al met een advocaat over gepraat om hem een proces aan te doen. Niet om een schadevergoeding te eisen, maar om de feiten recht te zetten. Om eerherstel te krijgen. Maar blijkbaar maken we weinig kans. Vooral omdat hij zelf achteraan het boek een zinnetje heeft opgenomen waarin hij zegt dat het boek fictie is. Wat hij verzint, hoort tot zijn dichtertelijke vrijheid, schijnt het.'

Hoe herinnert u zich Dimitri?

'Dimitri was altijd een eenzaat, al van toen hij kind was. Hij had zo'n beetje zijn eigen manier om door het leven te gaan. Hij is vroeg rijp moeten worden. Ik weet het niet goed. Ik kreeg niet zo goed hoogte van hem. Hij schreef vroeger al veel, hele bladzijden vol kattengekribbel. Je kon er geen letter van ontcijferen. Zelfs in zijn jonge jaren wilde hij al schrijven worden. Ik ben blij voor hem dat hij nu zo opgemeld wordt, maar zijn succes gaat wel ten koste van anderen. Dan nog van de nonkels die hem graag hebben gezien. De erkenning voor dit boek is verkeerd. In mijn ogen is Dimitri het niet waard om een schrijver genoemd te worden.'

'Hij wordt nu steevast afgeschil-

Karel Verhulst: 'Hoe ik ermee omga? Door alles op te kroppen tot woede.' © Wouter Van Vooren

kinderen. Ze had haar eigen huisje, en ze heeft elke dag hard gewerkt. Elke dag opnieuw stond ze paraat voor ons. Dat Gilda De Bal haar dat eens nadoet.'

'Mijn moeder was de properste vrouw die ooit bestaan heeft. En wat ze allemaal voor Dimitri gedaan heeft... (wordt emotioneel) Gelukkig heeft ze het niet meer beseft toen *De helaasheid der dingen* uitkwam. Ze was stilaan denken aan het worden en zat in een rusthuis.' (Onderbreekt even het interview. Vijf minuten later komt hij terug.)

Hoe gaat u daarmee om?

'Dimitri beseft niet wat hij heeft aangericht. Hij zit daar ver weg in Wallonië, maar wij leven hier elke dag met die schande'

derd als iemand die omhoog is gekropen uit een marginaal milieu. Maar dat klopt niet. Hij heeft kansen genoeg gehad, maar hij heeft ze allemaal verknoeid. Toen hij bij ons is weggehaald, is hij bij een gezin geplaatst. Rijke mensen, die hadden gestudeerd. Maar daar heeft hij het verkorven. Dat hij pizza's moest bezorgen om zijn studie te betalen, heeft hij aan zichzelf te danken.'

'Ik hoop dat hij zich ooit excuseert tegenover de familie. Niet tegenover mij, maar wel tegenover de anderen. Meer vraag ik niet. Als hij dat niet doet, moet hij nooit meer in mijn buurt komen.'

U bent ook voor uzelf streng?

'Ja. Ik heb problemen gehad. Ik ben er altijd weer bovenop gekropen, maar ik had meer van mijn leven kunnen maken. Na de dood van mijn vader heb ik veel verknoeid. Voordien haalde ik niet zo'n slechte punten op school. Ik zou zelfs durven zeggen dat ik een goede leerling was. Maar toen mijn vader stierf, stapelde ik de problemen op. Het interesseerde me allemaal niet meer.'

Hoe gaat het nu met u?

'Het gaat wel. Ik heb een vriendin aan wie ik enorm veel steun heb, en een zoon die ik graag zie. Ik kon zeker gelukkiger zijn, maar ik trek mijn plan. Zoals altijd.'

Philip Paquet & Adriaan Van Aken, *Over naar jou*

Lesvoorbereiding

3e graad ASO/TSO

- 1) Het is aan te raden de leerlingen de strip vooraf te laten lezen omdat ze op die manier de gelegenheid krijgen het verhaal op hun eigen tempo te lezen en eventueel te herlezen en ook aandacht te besteden aan de tekeningen.
- 2) Laat de leerlingen de pagina's van de strip ook vooraf nummeren. Voor de analyse van de strip werkt het sneller als je voor de illustratie van bepaalde verhaalaspecten kan verwijzen naar paginanummers.
- 3) Pols eerst naar de reacties van de leerlingen: wat vonden ze ervan? Hebben ze begrepen waarover het verhaal ging? Spraken de tekeningen aan? In dit stadium zou ik als leerkracht nog niet te veel inbrengen, maar vooral de leerlingen aan het woord laten. Leerlingen kunnen elkaars mening en interpretatie aanvullen of becommentariëren of vragen beantwoorden. In grote klassen gebeurt dit misschien best in groepjes, waarna er mondeling verslag wordt uitgebracht per groep. In kleinere klassen is een klassikale discussie waarschijnlijk ook werkbaar. De leerkracht houdt dan best in de gaten dat ook stillere leerlingen aan het woord komen.
- 4) Voor de bespreking van de strip werken de leerlingen in groepjes van 3 à 4 leerlingen. Zij krijgen antwoordbladen waarop zij de analyse van het verhaal stap voor stap kunnen opbouwen. De leerkracht begeleidt, suggereert, nuanceert, verbetert en vult aan waar nodig, maar het is de bedoeling dat de leerlingen zoveel mogelijk zelf de informatie aandragen.
 - a. de cover: de leerkracht vertelt klassikaal dat de cover al heel wat informatie prijsgeeft en vermeldt dat er drie belangrijke elementen op de cover terug te vinden zijn. Vraag voor de leerlingen: welke? (*stratenplan van de stad Antwerpen – terneergeslagen hoofdpersonage die zijn naaktheid verbergt achter een indianentooi – titel “Over naar jou”*). Antwoordblad 1 wordt uitgedeeld en de leerlingen proberen in groepjes te achterhalen wat de betekenis van elk van deze elementen is in het verhaal. Klassikale bespreking van de antwoorden achteraf.
 - b. de proloog: de leerkracht vertelt dat het verhaal niet onmiddellijk op de eerste pagina begint, maar dat er een stukje aan voorafgaat. Hoe noemen we dit in een roman? (*proloog*). Antwoordblad 2 wordt uitgedeeld en de leerlingen denken in groepjes na over deze proloog en functie hiervan voor het verhaal. Klassikale bespreking van de antwoorden achteraf.

- c. het hoofdpersonage: verder op antwoordblad 2 proberen de leerlingen een beschrijving te geven van het hoofdpersonage en na te denken over de veranderende houding die dit hoofdpersonage aanneemt t.o.v. de wereld om hem heen. Klassikale bespreking achteraf.
- d. de tekst: de leerkracht vraagt de leerlingen wat er bijzonder is aan de tekst van deze strip. (*zijn geen dialogen zoals normaal in een strip, vertoont literaire kenmerken, opsomming, geen zinnen, veel clichés,...*). Antwoordbladen 3 en 4 worden uitgedeeld. De leerlingen gaan op zoek naar de verschillende soorten informatie die we via de tekst krijgen. Ze zoeken ook tekstvoorbeelden die het literaire karakter van de tekst aantonen. Klassikale bespreking achteraf.
- e. de relatie tussen tekst en beeld: de leerkracht vraagt de leerlingen welke verschillende relaties zij zien tussen tekst en beeld (*tekst en beeld staan los van elkaar, tekst en beeld gaan samen, beeld geeft letterlijk weer wat in de tekst figuurlijk wordt bedoeld, tekst en beeld contrasteren*). Antwoordblad 5 wordt uitgedeeld en de leerlingen zoeken voorbeelden van elk van deze relaties.
- f. de tekeningen: aansluitend op de vorige opdracht denken de leerlingen na over de opbouw van een strippagina. Ze zullen wellicht zelf de suggestie doen dat er stroken en plaatjes worden gebruikt. Als de leerlingen er niet zelf opkomen, kan de leerkracht aanvullen dat een prototypische strippagina een erg regelmatige indeling vertoont, met plaatjes en stroken die telkens een ongeveer gelijke grootte vertonen. Vervolgens gaan de leerlingen met de tweede helft van antwoordblad 5 op zoek naar afwijkingen van de gewone opbouw van een strippagina en het kleurgebruik in de strip en denken ze na over het effect hiervan op de lezer. Klassikale bespreking van e. en f. achteraf.

Ideeën ter verdieping:

- 5) Er bestaat heel wat archiefmateriaal rond de politieke gebeurtenissen die aanleiding gaven tot het schrijven van de strip (zie bijlagen). Het kan zinvol zijn de leerlingen deze achtergrondinformatie mee te geven. Je zou de documenten ergens ter inzage kunnen aanbieden (bv. via een leerplatform) of er in de klas dieper op ingaan in de vorm van luister- en/of lees oefeningen of je kan de leerlingen zelf op zoek laten gaan naar deze informatie en in de vorm van een mondelinge presentatie aan hun klasgenoten laten voorstellen. Anderzijds bieden ook meer recente gebeurtenissen in de stad Antwerpen (Hans Van Themsche, hatelijkheden tegen de Joodse gemeenschap naar aanleiding van het Palestijnse conflict, het hoofddoekendebat, enz. maar ook in Brussel, cf. de rellen in Anderlecht en Molenbeek) een boeiende aanleiding om het over de moeilijkheden in een multiculturele samenleving te hebben.
- 6) Soundtrack: de leerlingen lezen de strip in de klas opnieuw en krijgen ondertussen de soundtrack te horen. De leerlingen proberen nadien te beschrijven wat ze hebben

gehoord en welk effect dat had op het lezen van de strip (*de soundtrack weerspiegelt de inhoud van het verhaal; geeft de klank bij het beeld, vb. poes, stadsgeluiden; vertolkt de emoties van het hoofdpersoonage en maakt op die manier de leeservaring intenser, bepaalt ook mee het leesritme cf. indeling van de pagina's*).

Om het oorspronkelijk multimediale karakter van het werk te respecteren zou je kunnen argumenteren dat het beter is strip en cd van in het begin samen aan te bieden, bijv. in een klassikale lezing met de soundtrack als achtergrond. In de praktijk blijkt het echter niet gemakkelijk voor de leerlingen om zich aan deze ervaring over te leveren zodat je vooral een bevreemdend effect krijgt. Leerlingen worden erg onrustig omdat ze zich afvragen of ze het 'juist' doen en schenken daardoor minder aandacht aan de inhoud van de strip. Luisteren en lezen samen is op zichzelf al heel moeilijk, zeker als het dan ook nog gecoördineerd zou moeten verlopen. Daarom opteren we ervoor om de muziek pas achteraf aan te bieden.

- 7) Persoonlijke verwerking: de leerlingen krijgen de opdracht op zoek te gaan naar een gebeurtenis uit de actualiteit die een gelijkaardige impact heeft gehad op hun eigen leven of die hun minstens eventjes heeft doen opkijken van hun eigen dagdagelijkse bezigheden. Dit kan ingeleid worden door de leerkracht die een voorbeeld geeft van een belangrijke gebeurtenis die een direct effect had op zijn of haar leven. Eventueel kan ook een luisteroefening worden toegevoegd met een pakkend fragment uit een journaal (WTC-ramp, tsunami, milieuconferentie Kopenhagen). De leerlingen brengen een artikel mee naar de klas uit de krant, uit een tijdschrift of van het internet dat bericht over de door hen gekozen gebeurtenis en vertellen mondeling over het effect daarvan op hun eigen leven. Ze proberen bovendien uit te leggen waarom precies deze gebeurtenis hen geraakt heeft.
- 8) Uit de voorgestelde onderwerpen selecteert de leerkracht er een aantal. In groepjes (dit kunnen dezelfde zijn als in 4) maar dat is niet noodzakelijk) bespreken de leerlingen hoe zij met deze gebeurtenissen kunnen omgaan en wat zij zelf kunnen ondernemen om ervoor te zorgen dat dergelijke dingen niet meer gebeuren. Elke groep brengt mondeling verslag uit.
- 9) Concluderend klassengesprek: in 7) zal wellicht blijken dat wij zelf niet zo heel veel kunnen doen om de wereld te veranderen. Misschien werd ook al geconcludeerd dat het de politici zijn die de grootste invloed kunnen uitoefenen, omdat hun beleid de samenleving vorm geeft. In die zin is politiek bewustzijn en maatschappelijk engagement toch erg belangrijk.

10) Schrijfopdracht: de leerlingen schrijven op basis van de analyse een recensie over de strip. Zo vatten ze de essentie van de analyse nog eens samen en formuleren ze bovendien hun eigen mening.

11) Nog meer materiaal:

- interview A. Van Aken en Ph. Paquet in Knack
- portret Ph. Paquet in Focus Knack
- multiculturele stadswandeling met de gidsen van Antwerpen Averechts geeft de gelegenheid de buurt uit de strip ter plaatse te verkennen aan den lijve te ondervinden wat multiculturaliteit inhoudt
- audiomontage politiek taalgebruik, eventueel ook aan te grijpen om het over vaktaal en registers te hebben
- luisterversie van de strip (eventueel ook te gebruiken voor lezers met een visuele handicap of beperking)
- *Weer over naar jou*, strip door dezelfde auteurs, gebaseerd op een andere theatermonoloog van A. Van Aken, dit keer met een jonge vrouw in de hoofdrol. Hier is het afstompende effect van het consumentisme het belangrijkste onderwerp.

Over naar jou – Adriaan Van Aken en Philip Paquet

Analyse van het stripverhaal

A. Cover

De cover bestaat uit drie elementen. Bespreek voor elk van deze elementen de betekenis in het verhaal. Let ook op de schaduwen in de tekening.

- een stratenplan van de stad Antwerpen als achtergrond:

- een sombere figuur die zijn naaktheid verbergt met een indianentooi:

de titel “Over naar jou”:

B. Proloog

Het eigenlijke verhaal van de strip begint niet onmiddellijk op de eerste pagina. Er gaat een proloog aan vooraf.

Op welke pagina begint volgens jou het eigenlijke verhaal echt?

Waarom kies je deze plaats?

Wat is de functie van deze proloog voor de rest van het verhaal?

C. Hoofdpersonage

Wat komen we te weten over het hoofdpersonage? Bewijs wat je zegt waar mogelijk met verwijzingen naar de strip.

Er is een duidelijke ontwikkeling in het denken van het hoofdpersonage merkbaar. Welke?

Bewijs dit met zoveel mogelijk gegevens uit de strip.

D. Tekst

De tekst bestaat niet uit dialogen zoals je normaal in een strip zou verwachten, maar vormt grotendeels een soort van opsomming. Ga eens na in het boek welke verschillende soorten opgesomde dingen je kan terugvinden. Illustreer ook telkens met een tekstvoorbeeld en vermeld het paginanummer waarop je de tekst gevonden hebt.

-

-

-

-

-

-

-

Over naar jou

De tekst vertoont duidelijk literaire kenmerken. Kan je hier voorbeelden van geven?

E. Relatie tussen tekst en beeld

Er zijn verschillende manieren waarop tekst en beeld naast elkaar werken in de strip. Zoek voor elk van onderstaande relaties twee voorbeelden in de strip.

- 1) tekst en beeld hebben niets met elkaar te maken
- 2) tekst en beeld gaan samen
- 3) beeld geeft letterlijk weer wat in de tekst figuurlijk wordt bedoeld
- 4) tekst en beeld spreken elkaar tegen

F. Tekeningen

De auteurs maken gebruik van de strip als medium om hun boodschap uit te dragen. Veel strips hebben een regelmatige paginalay-out met een vast aantal plaatjes per vast aantal stroken. *Over naar jou* wijkt van die normale opbouw af. Kan je hier voorbeelden van vinden?

Wat is het effect van deze afwijkende paginaopbouw voor de lezer?

Wat kan je zeggen over het kleurgebruik in de strip?

Wat zou hiervan de betekenis kunnen zijn?

BIJLAGEN

Over de auteurs:

Adriaan Van Aken

Adriaan Van Aken (°1973) is geboren in Mechelen, maar opgegroeid in Antwerpen. Hij studeerde eerst regentaat, maar volgde later ook nog een regisseursopleiding aan het RITS in Brussel. Daar ontmoette hij Stijn Devillé, die hem vroeg om mee te werken aan producties van theatergezelschap Braakland/ ZheBilding (BZB). Sinds 2001 maakt Van Aken deel uit van de artistieke kern van dat theatergezelschap. Hij schrijft en regisseert voorstellingen, vaak samen met Devillé. Soms vertrekken ze van bekende literaire werken, zoals *Ghosts* van Paul Auster (*Schimmen*, 2001) of *L'étranger* van Albert Camus (*De vreemdeling*, 2005) of van filmscenario's als *Trust* van Hal Hartley (*Trust*, 2007), maar even vaak schrijven ze hun voorstellingen zelf (bv. *Immaculata*, 2004, *Dansen, drinken, betalen*, 2005, *Burgerman*, 2006, *Roadmovie*, 2008, *Gevoelige mensen*, 2009). *Over naar jou* (2002) is een monoloog die Van Aken zelf opvoerde en waar hij een vervolg aan breide met *Weer over naar jou* (2004), een monoloog voor een actrice die samen met *Over naar jou* werd opgevoerd. Hij nam zelf het initiatief om van zijn voorstelling een strip te maken.

Philip Paquet

Philip Paquet (°1973) is geboren en getogen Antwerpenaar. Hij zat bij Van Aken op school en toen al werkten ze samen aan artistieke projecten. Met drie collega-auteurs publiceerde hij de bloemlezing *4Eyes* ("four eyes" - drie nummers verschenen tussen 1999-2001). Zijn eerste solostrips getuigden van zijn liefde voor jazz. Hij verstripte de autobiografie van jazzicoon Louis Armstrong (*Louis Armstrong*, 2001, inmiddels ook vertaald in het Italiaans), maakte een boek met kortverhalen over jazzlegendes (*Snapshots*, 2003) en publiceerde daarna twee delen van een moderne samoerairilogie (*Yume*, 2004 & 2007). Zijn eerste twee boeken waren Engelstalig. *Over naar jou* (2006) was zijn tweede boek in het Nederlands en zijn eerste boek dat zich in België afspeelt. In oktober 2009 verscheen van hetzelfde duo *Weer over naar jou*.

BIJLAGE 2: reacties op de strip

OVER NAAR JOU - DE STRIP! DE SOUNDTRACK!

"Over naar jou is de eerste 'leesbare' multidisciplinaire strip": Met 'Over naar jou' wilde Van Aken ook een zeker politiek en sociaal statement maken. Centraal staat bij hem de betrokkenheid. (...) Van Aken's grote sterkte is dat hij nergens met een prekerig vingertje staat te zwaaien - alles wat er gebeurt, is voor de oplettende lezer heel duidelijk, maar blijft impliciet.

De verdienste van Paquet bestaat er vooral in dat hij de lange monologue interieure waaruit de tekst is opgebouwd goed weet te verdelen. De pagina-opbouw en structuur van de strip zijn erg sterk. Nergens wordt het vervelend, nergens moeten er te grote lappen tekst worden ingevoegd. Het loopt (en leest) allemaal heel vlotjes.

Over naar de muziek dan. Die werd door orkestleider Youri Van Uffelen en zijn companen Rudy Trouvé en Ephraïm Cielen speciaal voor de strip gemaakt. De cd voegt wel degelijk iets aan de leeservaring toe, het is dus zeker geen gratis experiment. Dergelijke pogingen om de strip uit zijn ghetto te halen en multidisciplinair te gaan werken, kunnen enkel worden aangemoedigd. (Kris Peeters in Gonzo Magazine)

"Bijzonder mooi stripverhaal": Bij het lezen van het verhaal bekruipt je soms het gevoel dat je in een spiegel zit te kijken: de emoties zijn bijzonder herkenbaar voor eenieder die in een stad woont. We worden heen en weer geslingerd tussen hoop en wanhoop, euforie en frustratie. En dit zonder een greintje hoogdravendheid of bombast. Ook mooi is dat dit warme en eerlijke portret vergezeld is van een eveneens lichtjes fantastische soundtrack, een samenwerking tussen multitalenten als Rudy Trouvé, Youri Van Uffelen, Tim Liebaert en Ephraïm Cielen. Dikke aanrader. Maar wil je niet op je honger blijven zitten, wees dan snel, de oplage is beperkt! (fd in RifRaf)

"Helikopters boven de stad": Van Aken en Paquet blijven ver weg van een eenduidige boodschap met opgeheven vingertje. Geen simplistische tirades tegen extreemrechts dus, maar het verhaal van een twintiger die zijn plek onder de zon nog moet vinden. Begeleid door een interne monoloog die even associatief als retorisch overdacht is, komt de lezer samen met het hoofdpersonage tot de conclusie dat het geen zin heeft om je af te sluiten van de politiek. Politiek is immers overal. (Gert Meesters in Knack)

"Een geslaagde blik in de ziel": De samenwerking tussen tekenaar Philip Paquet en theatermaker Adriaan Van Aken werkt zowel herkenbaar als confronterend en is zondermeer een geslaagde blik in onze ziel. (jehe in Metro)

"Verhaal met een boodschap": Albums als deze Over naar Jou mogen van ons gerust naast de grafische romans van de buitenlandse grote namen staan. (...) Nergens valt een zweem van een politiek correct zedenlesje op te merken. Ook na de verkiezingen blijft dit album de moeite van het lezen meer dan waard. (Marc Bastijns op stripspecialzaak.be)

"Een strip die doet denken": Paquet tekende in amper twee maand tijd een album van liefst 62 pagina's. Dat is uitzonderlijk snel voor een strip. Maar de kwaliteit heeft er niet onder geleden. (Michel Kempeneers in De Standaard)

"Geachte heer Van Aken. Hartelijk dank voor het bezorgen van het boek 'Over naar jou'. Met vriendelijke groeten. (Antwerps burgemeester Patrick Janssens, via email)

"Over naar Jou zou verplichte lectuur moeten zijn in politieke academies. Politici kunnen alleen maar leren van de manier waarop in de strip het individu zijn directe omgeving ervaart en ervoor kiest daar al dan niet iets mee aan te vangen." (Antwerps CD&V-schepen Marc Van Peel in zijn speech tijdens de voorstelling van het album)

Over naar jou – Adriaan Van Aken en Philip Paquet

Analyse van het stripverhaal

A. Cover

De cover bestaat uit drie elementen. Bespreek voor elk van deze elementen de betekenis in het verhaal. Let ook op de schaduwen in de tekening.

- een stratenplan van de stad Antwerpen als achtergrond:

De stad Antwerpen is waar het verhaal zich afspeelt. Het is de woonplaats van het hoofdpersoonage en ook het decor van een aantal gewelddadige rassenconflicten die het hoofdpersoonage wakker schudden uit zijn egocentrische isolement. Er lijkt een donkere wolk aan te komen drijven die haar dreigende schaduw over de stad werpt: door de rellen breken duistere tijden aan voor de stad. Noot voor de leerlingen die Antwerpen kennen: enkele heel typische straatnamen (Turnhoutsebaan) zijn veranderd om de band met Antwerpen niet té sterk te maken.

- een sombere figuur die zijn naaktheid verbergt met een indianentooi:

Het hoofdpersoonage uit het verhaal ervaart een grote machteloosheid bij de gebeurtenissen die zich in zijn stad afspelen. Zijn naaktheid symboliseert zijn kwetsbaarheid; de indianentooi die hem onoverwinnelijk maakte, heeft hij afgenomen en maakt dat hij nu een beetje potsierlijk staat te kijken naar wat zich onder zijn neus afspeelt. De schaduw die zijn gezicht haast volledig bedekt, toont aan dat hij het allemaal nogal somber ziet.

de titel “Over naar jou”:

De titel is een duidelijke verwijzing naar het clichézinnetje waarmee verslaggevers het woord doorgeven aan een collega, maar houdt ook een oproep voor de lezer in: nu is het jouw beurt om een standpunt in te nemen, om iets met de boodschap van de strip te doen.

noot: De strip werd gemaakt in volle verkiezingstijd, vlak voor de belangrijke gemeenteraadsverkiezingen in 2006, die in Antwerpen leken te zullen uitdraaien op een tweestrijd om het burgemeesterschap tussen Patrick Janssens en Filip De Winter. In die zin zou de strip een beetje eenzijdig gezien kunnen worden als een pamflet om tegen het Vlaams Belang te stemmen.

B. Proloog

Het eigenlijke verhaal van de strip begint niet onmiddellijk op de eerste pagina. Er gaat een proloog aan vooraf.

Op welke pagina begint volgens jou het eigenlijke verhaal echt?

Waarom kies je deze plaats?

Dit is vatbaar voor discussie. Louter tekstgewijs is de proloog er eigenlijk niet, maar als je naar de tekeningen kijkt, begint het eigenlijke verhaal pas op pagina 5, waar het hoofdpersoonage voor het eerst in beeld komt. Een andere mogelijkheid zou kunnen zijn om het eigenlijke verhaal te laten starten op pagina 4 waar in de tekst de opsomming begint van zaken die het hoofdpersoonage te doen staan en die zeker tot pagina 19 ononderbroken door zal lopen.

Wat is de functie van deze proloog voor de rest van het verhaal?

De proloog plaatst het verhaal in zijn multiculturele context die ten slotte aanleiding zal geven tot het geweld. De figuur van het joods-orthodoxe jongetje dat aan het eind van het boek het onschuldige slachtoffer zal worden van dat geweld vergroot de betrokkenheid van de lezer en maakt de zinloosheid van de bloedige rellen des te pijnlijker voelbaar.

C. Hoofdpersoonage

Wat komen we te weten over het hoofdpersoonage? Bewijs wat je zegt waar mogelijk met verwijzingen naar de strip.

Hij is een late twintiger, pas afgestudeerd en werkzoekend (p. 5, 7, 8, 11, 13). Hij woont in een flat (p. 5, 53, 59) in Antwerpen (cover) met zijn liefje (p. 6-7, 17, 24, 31) en een kat (p. 5, 7, 8, 9, 10). Hij worstelt met de overgang naar het verantwoordelijke volwassen leven (opsomming van dingen die hem te doen staan) en zoekt zijn vlucht in muziek (p. 8-9, 16, 22, 23), sigaretten (p. 23, 24, 25) en drank (p. 22, 24, 46, 57) of kinderlijke fantasieën (p. 17, 26-27, 32, 49-50, 52, 53-54).

Er is een duidelijke evolutie in het denken van het hoofdpersoonage merkbaar. Welke?

Hoewel hij aanvankelijk vooral bezig was met zichzelf en de organisatie van zijn eigen leven, slijpelt de werkelijkheid rondom hem steeds nadrukkelijker zijn wereld binnen en dat geeft hem een onbehaaglijk gevoel. Zijn eigen bekommernissen verliezen volledig hun belang in vergelijking met het geweld om hem heen.

Bewijs dit met zoveel mogelijk gegevens uit de strip.

p. 39 (wat hij op televisie ziet verstoort hem), p. 40 (dreigt opgeslokt te worden door zijn onrust, maar komt terug tot zichzelf door het etentje dat zijn vriendin voor hem heeft klaargemaakt) p. 41 (slapeloosheid cf. p. 17), p. 55 (ontdaan van al zijn heldhaftigheid blijft hij uiterst kwetsbaar en machteloos achter)

D. Tekst

De tekst bestaat niet uit dialogen zoals je normaal in een strip zou verwachten, maar vormt grotendeels een soort van opsomming. Ga eens na in het boek welke verschillende soorten opgesomde dingen je kan terugvinden. Illustreer ook telkens met een tekstvoorbeeld en vermeld het paginanummer waarop je de tekst gevonden hebt.

- *dingen die hem te doen staan: Humo lezen, de trein nemen, familiefeesten bijwonen (p. 4), een job zoeken, verhuizen, de administratie in orde brengen (p. 5), enz. (zeker tot p. 19)*
- *keuzes die hij daarbij moet maken: de snelste, de meest praktische, de meest complete, de minst complexe, de allergoedkoopste (p. 20), Professioneel tarief? Jongerentarief? Seniorentarief? Tarief voor uitkeringsgerechtigden (p. 21)*
- *gevoelens die hij daarbij ervaart: de schaamte, het schuldgevoel. Al die keren dat ik toen je me nodig had niet ben opgedaagd. [...] Ik had mij verstopt. Ik was op een plek waar niemand mij kon zien (p. 25-26); En ik schaam mij. Ik schaam mij... (p. 42-43)*
- *bedenkingen die hij maakt: De wereld lijkt zo groot. De tijd zo krap bemeten. En zoveel dat er te doen is tegenwoordig. (p. 1-3); En na de sport? En na de reclame? En na nieuws en actueel? Wat dan? Wat dan? Wat dan? (p. 39)*
- *flarden uit reclameteksten: de snelste, de meest praktische, de meest complete, de minst complexe, de allergoedkoopste (p. 20) Wandklokjes, eurocalculators (p. 21)*
- *flarden uit journaals: De stand blijft 2-0 (p. 16) gestegen tekorten, verhoogde uitgaven, verzadigde arbeidsmarkt, openbare aanbestedingen, bedrijfsinvesteringen (p. 33), indexaanpassingen, ontwikkelingszaken, [...] reporter ter plaatse, voor een eerste reactie gaan we over naar, naast mij staat, wij staan hier voor, over naar jou, weer over naar jou, over naar jou... (p. 36-39)*
- *clichézinnnetjes van politici: het is een signaal van de kiezer (p. 11), het verbruik dient vermeerderd... (p. 23), gestegen tekorten, verhoogde uitgaven, verzadigde arbeidsmarkt, openbare aanbestedingen, bedrijfsinvesteringen (p. 33), de*

inspanningen die wij allemaal zullen moeten leveren, de verliezen die niet meer kunnen worden doorgerekend aan de klant (p. 34).

De tekst vertoont duidelijk literaire kenmerken. Kan je hier voorbeelden van geven?

bewust taalgebruik, spelen met taal:

vb. hoe meer zielen, hoe minder er overblijft voor mij – hoe meer zielen, hoe meer er gezopen gaat worden natuurlijk (creatief gebruik van uitdrukkingen (p. 19-22)

p. 9: uitdagingen aangaan, inkopen inslaan, uitzet uitbreiden (herhaling van woorddelen)

p. 27: kans niet gegrepen, grap niet begrepen, begrip niet opgebracht, misselijkheid voorgewend, nederlaag nipt afgewend (herhaling van dezelfde klanken: ge-, be-, gr(e)-, -gewend)

E. Relatie tussen tekst en beeld

Er zijn verschillende manieren waarop tekst en beeld naast elkaar werken in de strip. Zoek voor elk van onderstaande relaties twee voorbeelden in de strip.

5) tekst en beeld hebben niets met elkaar te maken

p. 2-3: de tijd zo krap bemeten, en zoveel dat er te doen is tegenwoordig; p. 4: de Humo lezen, de trein nemen, familiefeesten bijwonen, p. 8-9: huursubsidie aanvragen, alles uitzoeken, wonen boven winkels, contacten leggen, e-mails versturen en beantwoorden ,...

6) tekst en beeld gaan samen (talloze voorbeelden)

p. 6: koffie drinken, oude vrienden inviteren ($\pm$), lief kussen

p. 8: het kruiswoordraadsel in de krant De Morgen oplossen, surfen naar de website van de Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding

7) beeld geeft letterlijk weer wat in de tekst figuurlijk wordt bedoeld

p. 16: de bal onschadelijk maken, het doelpunt voorkomen; p. 19: nieuwe mogelijkheden, hoe meer mogelijkheden hoe beter,...; p. 24: het juiste pad inslaan; p. 28: een bloeiende onderneming

8) tekst en beeld spreken elkaar tegen

p. 9 + p. 24: nieuwe uitdagingen aangaan

F. Tekeningen

De auteurs maken gebruik van de strip als medium om hun boodschap uit te dragen. Veel strips hebben een paginalay-out met een vast aantal plaatjes per vast aantal stroken. *Over naar jou* wijkt van die normale opbouw af. Kan je hier voorbeelden van vinden?

de tekenaar maakt zeker geen gebruik van een vast aantal plaatjes per strook, of een vast aantal stroken per pagina maar speelt met de pagina-indeling op alle mogelijke manieren. vb. p. 1-7, 18, 25, 32, 37, 40, 55, 56,...

Wat is het effect van deze afwijkende paginaopbouw voor de lezer?

De afwisseling in de grootte van de plaatjes varieert het leestempo. De tekenaar bepaalt zo hoe snel het verhaal verloopt: hoe meer plaatjes per pagina, hoe sneller je als lezer van het ene plaatje naar het volgende gaat. De paginagrote tekeningen doen de lezer even stilstaan en markeren zo een breuk in het verhaal.

Wat kan je zeggen over het kleurgebruik in de strip?

hoofdzakelijk zwart-wit. Op de laatste bladzijden worden rode accenten aangebracht.

Wat zou hiervan de betekenis kunnen zijn?

Het rood symboliseert het geweld en de bloederigheid van de laatste scènes in het boek. Het is een kleur die erg schreeuwerig is en alles overstemt, net zoals de gebeurtenissen in Antwerpen dat met het hoofdpersonage doen (cf. over deze kleur ook interview met Philip Paquet uit Focus Knack).

Interview uit *Knack*, 27 september 2006.

CULTUUR [POLITIEK STRIPBOEK *Over naar jou*]

Helikopters boven de stad

In de beeldvertelling *Over naar jou* komt het door Antwerpen zwervende hoofdpersonage tot het besluit dat 'de politiek' ook h  m aangaat. Theatermaker Adriaan Van Aken en stripauteur Philip Paquet over hun unieke samenwerking: 'We wilden laten zien wat er zou gebeuren als het eens echt misloopt.'

DOOR GERT MEESTERS

Strips naar theaterstukken zijn niet nieuw. Het Theaterfestival bracht zes jaar geleden nog de bundel *Papieren drama's* uit, met zes 'verstripte' stukken van onder anderen Hugo Claus en Gerardjan Rijnders. Toch is het initiatief van Adriaan Van Aken, een van de drijvende krachten achter muziektheatergezelschap Braakland/Zhe-Bilding (BZB), uniek. Hij zocht zijn oude schoolmakker en striptekenaar Philip Paquet op met het voorstel om samen zijn theatermonoloog *Over naar jou* tot een beeldvertelling om te smeden. Omdat 'de tekst zich er goed toe leende', maar ook omdat 'het weer verkiezingen zijn en dan grijp ik altijd terug naar *Over naar jou*'.

Is *Over naar jou* dan een politieke strip? Zeker, maar Van Aken en Paquet blijven ver weg van een eenduidige boodschap met bijbehorend opgeheven vingertje. Geen simplistische tirades tegen extreemrechts dus, maar het verhaal van een twintiger die zijn plek onder de zon nog moet vinden. Begeleid door een interne monoloog, die even associatief als retorisch overdacht is, komt de lezer samen met het hoofdpersonage tot de conclusie dat het geen zin heeft om je af te sluiten van de politiek. Politiek is immers overal. Philip Paquet brengt na de hoofdzakelijk Amerikaanse verhalen *Louis Armstrong*, *Snapshots* en *Yume* voor het eerst zijn eigen stad in beeld en die lokale verankering komt zijn werk ten goede. Een gesprek met twee geboren en getogen Antwerpenaren, tevreden over hun samenwerking maar minder tevreden over wat er gebeurt in hun stad. **Hoe is de tekst van *Over naar jou* ontstaan?**

ADRIAAN VAN AKEN: In de schoot van een workshop die ik jaren geleden in het Stuk in Leuven aan studenten gaf. Ik gebruikte daarvoor vaak vragenlijsten. Het viel me op dat ze over politieke thema's nauwelijks iets te vertellen hadden. Een vraag uit de workshop luidde: 'Wat zou er veranderen als het Vlaams Blok aan de macht kwam en wat zou er veranderen voor jou per-

soonlijk?' Een meisje antwoordde na enig gepeins op de tweede vraag dat het enige verschil waarschijnlijk zou zijn dat haar schoonmaakster niet meer zou komen! (lacht) Op de vraag welk stuk wereldgeschiedenis ze niet hadden willen missen, antwoordde iemand, doelend op het WTC-drama: '14 september'. (lacht) *Over naar jou* heb ik toen geschreven als een tegenwicht. Na een eenmalige opvoering door een cursist in de workshop ben ik de tekst later zelf beginnen te spelen.

Hoe komt u dan op het idee om van dat theaterstuk een strip te maken?

VAN AKEN: De tekst is heel visueel. Elk zinnetje is ongeveer een beeld. En Philip kan ook vertellen en schrijven. Hij kijkt ongelooflijk veel naar film, leest veel stripverhalen. Op een bepaalde plaats raken onze referenties elkaar en dat is de plek waar deze strip is ontstaan.

PHILIP PAQUET: Soms is het heel fijn om gewoon te tekenen wat er beschreven staat, maar op andere momenten zag ik beelden voor me die afweken van de tekst. Ik vond dit verhaal meteen boeiend omdat ik er zo veel beelden bij kon bedenken. Het hoofdpersonage loopt rond en is verzonken in zijn eigen gedachten. Alledaagse handelingen kunnen dus op een geslaagde manier vermengd worden met zijn visioenen. Ik teken ook graag filmisch en dat paste perfect bij dit boek. Ik herkende mezelf ook in de apathie van de hoofdpersoon tegenover de politiek. Net als hij had ik vroeger het gevoel dat er wel van alles om me heen gebeurde, maar dat ik me daar vooral niet te veel van moest aantrekken. Nu ben ik veel alerter.

In de recensies van het originele theaterstuk wordt met geen woord gerept over een mogelijke politieke betekenis. De strip is explicieter. Hebt u de indruk dat de politieke inhoud van uw tekst aanvankelijk niet goed begrepen werd?

VAN AKEN: Een beetje wel. Toen ik *Over naar jou* schreef, was de politieke context duidelijk aanwezig: de pro-Palestijnse betoging met Dyab Abou Jahjah die uit de hand liep en later de moord op Moham-

med Achrak. Opeens vlogen de helikopters een stuk lager over de stad. Dat was beangstigend. Maar in de tekst zelf staan maar enkele kleine allusies op die gebeurtenissen. Ik wilde de strip inderdaad onder meer maken omdat het me menens was met de zin 'dan breekt er geweld uit/in de straten van mijn stad'.

PAQUET: We hebben dat zelfs uitvergroot in de tekeningen. Ik had me eigenlijk wat ingehouden, maar Adriaan heeft me overtuigd om voluit te gaan. We wilden laten zien wat er zou gebeuren als het eens echt misloopt.

VAN AKEN: Ten tijde van die rellen bracht een Nederlandse journalist van Nova verslag uit van bij de spoorwegbrug op de Plantijn-Moretuslei. Hij legde uit dat die brug de scheidingslijn was tussen de Joodse en de Arabische wijk van Antwerpen en dat nergens anders ter wereld die wijken zo

ADRIAAN VAN AKEN EN PHILIP PAQUET
Politieke strip zonder opgeheven vingertje.

dicht bij elkaar lagen. Dat heeft indruk op me gemaakt. En tegelijk was ik er ook trots op. Gewoonlijk leven Joden en Arabieren hier probleemloos naast elkaar. Ze hebben misschien niet zoveel contact met elkaar, maar er zijn ook geen problemen. Toen de Joden de Westelijke Jordaanoever binnengevallen waren en kampeerden voor het kantoor van Arafat, zijn hier bij uitzondering toch wat incidenten geweest: een Joodse pop werd in brand gestoken, stenen en molotovcocktails werden naar synagoges gegooid. Gelukkig zonder veel erg.

PAQUET: Ik woon overigens aan de andere kant van de brug, dus dit is een symbolische samenwerking van iemand uit de Joodse en iemand uit de Arabische wijk. *(lacht)* Bij mij om de hoek staat een van de grootste synagoges van Antwerpen en die werd toen zwaar bewaakt. Je voelde de spanning.

Jullie boek is duidelijk tegen onverschilligheid en onverdraagzaamheid gericht en verschijnt niet toevallig kort voor de gemeenteraadsverkiezingen. Vrezen jullie niet dat die boodschap alleen zal terechtkomen bij de mensen die er al van overtuigd zijn?

VAN AKEN: We hebben heel hard ons best gedaan om de strip zo open en toegankelijk mogelijk te maken. Hij is niet meer dan een vertrekpunt om over politiek na te denken.

Hoe belangrijk is Antwerpen in deze strip?

PAQUET: Voor mij is de stad wel belangrijk, omdat Antwerpen nu eenmaal de plaats is waar we wonen en waar al die foute dingen gebeuren. Antwerpenaren zullen de stad ook wel herkennen in de strip, maar het werkt niet storend voor iemand die hier nog nooit geweest is.

VAN AKEN: Er is hier zo veel gebeurd de laatste tijd. De nieuwe voorstelling van ons gezelschap heet *Burgherman*. Die begint bij Hans Van Themsche en eindigt bij de daaropvolgende Stille Mars. Ik heb tijdens het schrijven gemerkt dat ik me enorm hard aantrek wat hier allemaal gebeurt. De tekst van *Over naar jou* is er destijds trouwens in één geut uitgekomen. Ik moest dat ei blijkbaar wel kwijt.

DE STRIP 'OVER NAAR JOU' LIGT EERSTDAAGS IN DE WINKEL. (UITGEGEVEN DOOR BRIES, 72 BLZ., €12. DE VERSIE MET SPECIAAL GECOMPONEERDE SOUNDTRACK DOOR YOURI VAN UFFELEN KOST €17.) TENTOONSTELLING VAN DE ORIGINELE TEKENINGEN VAN 21 TOT 29 OKTOBER IN EXPOZONE TRANSIT, DE CONINCKPLEIN 21, 2060 ANTWERPEN, WWW.TRANSITZONE.BE.

DE THEATERVERSTELLING 'OVER NAAR JOU' KAN NOG ALS HOORSPEL BELUISTERD WORDEN OP WWW.INBREEK.BE.

Interview met Philip Paquet uit *Focus Knack*, 30 september 2009.

zelfbeeld

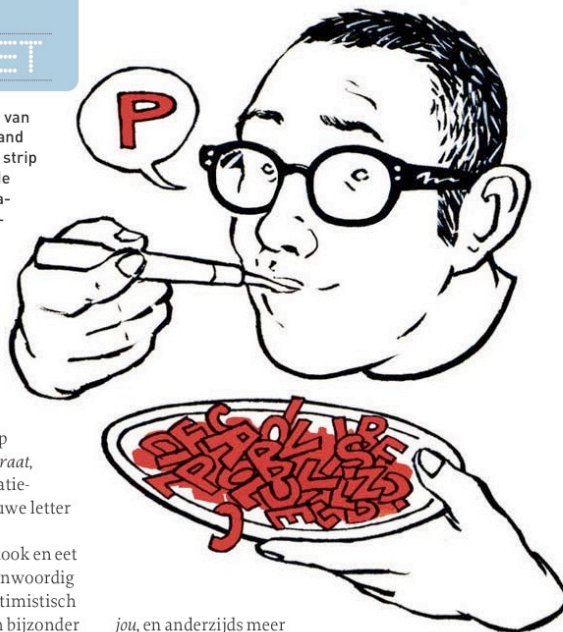
PHILIP PAQUET

Philip Paquet (35) is de striptekenaar en illustrator van onder meer 'Louis Armstrong' en 'Yume'. Deze maand verschijnt 'Weer over naar jou', zijn jongsteling. De strip wordt samen met de begeleidende soundtrack en de monoloog van Sara Vertongen waarop de strip gebaseerd is, live voorgesteld in cc Berchem op 23 oktober. Meer info: philippaquet.com en braakland.be.

Dit portret is gebaseerd op een foto van mij, alleen is het bord pasta vervangen door een bord lettertjes. Je moet er niet te veel achter zoeken: ik wilde gewoon iets met de letter P doen, mijn handtekening als tekenaar – ik zet heel zelden mijn volledige naam onder een tekening. De rest van de pasta is dus ook maar een hoop lettertjes geworden. Het heeft wel iets van *Sesamstraat*, als ik het zo bekijk. Het lijkt wat op die oude animatie-sequenties waarin kindertjes voor de buis een nieuwe letter aangeleerd werden.

Wat dit zelfportret over me zegt? Dat ik graag kook en eet – net zoals de rest van Vlaanderen, zo lijkt het tegenwoordig wel. Dat ik optimistisch ben. Misschien zelfs té optimistisch voor sommige mensen. De laatste maanden waren bijzonder stressvol qua werk. De meeste mensen zouden dan schrik krijgen om eraan onderdoor te gaan, maar ik blijf stug denken dat het allemaal wel zal lukken. Die glimlach is dus echt geen toeval. En dat ik een fiftiesbril heb gekocht in Japan, een fantastisch land. De hele cultuur van Japan fascineert me: de esthetiek, het eten, de samoeraigedachte en de prachtig gestileerde prints van kunstenaar Ando Hiroshige. Samen met jazz – mijn muzikale liefde – is Japan mijn favoriete onderwerp om rond te tekenen.

Stilistisch is dit portret een mengvorm. De laatste jaren heb ik twee verschillende stijlen ontwikkeld. Enerzijds sterk gestileerde tekeningen in zwart-wit, genre *Weer over naar*

jou, en anderzijds meer gedetailleerde tekeningen in grijs waarden genre *Yume*. Ik denk dat dit zelfportret zo'n beetje tussen de twee in zit.

Rood is mijn favoriete kleur. Het is mijn manier om emotie over te brengen in mijn overwegend zwart-witte universum. Niet dat ik niet van kleuren houd, maar zwart-wit ligt me gewoon het beste. Mijn grote voorbeelden gebruiken ook heel weinig kleur. Franquin en zijn *Zwartkijken* bijvoorbeeld. Het werk van Frank Miller – je weet wel, die van *Sin City*. Of de fantastische José Muñoz, die me met zijn biografie van Billie Holiday zwaar beïnvloed heeft. Eerlijk: het wordt toch niet veel mooier dan dat? **GEERT ZAGERS**

*Berichten over de reacties op de dood van Mohammed Achrak uit
De Standaard, 27 november 2002*

De Standaard

www.standaard.be

Situatie Borgerhout blijft gespannen na onrustige dag (update 2)

- woensdag 27 november 2002 Bron: belga

ANTWERPEN - In de Antwerpse wijk Borgerhout zijn vandaag enkele honderden migranten verzameld rond het Groeningerplein. Er is geroepen en enkele relschoppers gooiden met stenen naar journalisten. Rond 17.00 uur is de situatie rustiger geworden. Het is afwachten of dat vanavond ook zo blijft.

De ongeregelde heden begonnen nadat een deel van de migrantengemeenschap bijeen was geweest in een moskee om het slachtoffer van de moord van gisteren te herdenken.

Volgens de woordvoerder van de lokale politie hebben enkele relschoppers auto's beschadigd. De korpschef van de Antwerpse politie Luc Lamine probeerde met enkele jongeren te praten om ze tot bedaren te brengen.

Rond 16.30 uur hebben korpschef Lamine en mensen van zijn staf een gesprek gehad met vertegenwoordigers van de Marokkaanse gemeenschap. Fons Bastiaenssens, woordvoerder van de lokale politie, noemde het gesprek heel opbouwend en drukafbouwend. Over de inhoud ervan wilde Bastiaenssens niet al te veel kwijt.

Vanavond vindt nog een vergadering plaats van vertegenwoordigers van de Marokkaanse gemeenschap.

Verdachte aangehouden

De verdachte van de schietpartij is vandaag door de onderzoeksrechter onder aanhoudingsmandaat gesteld. Dat meldt parketwoordvoerder Dominique Reyniers. De man maakt volgens de woordvoerder een „erg verwarde indruk" en is daardoor nog niet ernstig verhoord.

psr

Familie slachtoffer roept op tot kalmte

- woensdag 27 november 2002 Bron: belga

ANTWERPEN - „Mijn broer is gisteren overleden“, begon Satif Achrak vandaag een verklaring aan de pers. „Hij werd vermoord door onze buurman, die vijf jaar naast ons heeft gewoond.“ Volgens de broer van het slachtoffer was het duidelijk een racistische moord. Satif vroeg alle gemeenschappen om met de familie mee te leven. „We hopen dat er geen rellen uitbreken en dat er geen misbruik gemaakt wordt van de gebeurtenissen“, voegde de man eraan toe.

Volgens burgemeester Leona Detiège woonde de familie van het slachtoffer al sinds 1973 in Antwerpen en zijn er nooit problemen geweest. Zowel de burgemeester als Dirk Grootjans, schepen van Integrale Veiligheidszorg, drukten hun bewondering voor de vader van het slachtoffer uit. Die probeerde gisteravond de relschoppers te bedaren.

„Het overgrote deel van de Antwerpenaren leeft met de familie mee en heeft geen kruimel begrip voor het zinloze geweld van gisteren“, zegt Grootjans. „Laat ons die mensen de rust en kalmte gunnen om het overlijden te verwerken.“

Voorlopig geen bewijs

Ook de procureur des Konings Bart Lijsebeth zegt dat de denkpiste van een racistische aanslag niet wordt uitgesloten. „Maar voorlopig is daar geen bewijs van“, zegt hij.

Lijsebeth zegt wel de nultolerantie te zullen invoeren voor de rellen. „Maar dan moeten we ons aan twee voorwaarden houden“, zegt hij. „Ten eerste moeten we de daders vatten. En bovendien moeten we genoeg bewijzen tegen de persoon in kwestie verzamelen.“

kld

Marjane Satrapi, *Persepolis*

Lesvoorbereiding

3^e graad ASO/TSO; Nederlands of eventueel Frans (oorspronkelijke taal van het boek)

Het hele boek is vrij dik, maar het is vrij eenvoudig om met stukken van het boek aan de slag te gaan.

1) Als je het hele boek leest, leer je geleidelijk aan heel wat over de historische en politieke achtergrond van de situatie in Iran. Voor wie kiest om slechts met stukken van het boek te werken, is het echter aangewezen om de leerlingen op een andere manier wat achtergrondinformatie te bezorgen. Dit kan door hen zelf in het kort de geschiedenis te vertellen of de leerlingen kunnen zelf op zoek gaan naar de informatie op het internet via een webquest.

Voor ASO-leerlingen is in dit opzicht het deel over Iran uit *De weg naar Mekka* van Jan Leyers (p. 360-408) ook interessant omdat dit boek de Iraanse cultuur vanuit een Westers standpunt tracht te begrijpen. Je zou beide bronnen ook kunnen gaan vergelijken zowel qua vorm als qua inhoud.

2) In de strip krijg je een heel goed beeld van wat het moet zijn om op te groeien en te leven onder een streng religieus autoritair regime. Je zou gemakkelijk een aantal fragmenten kunnen aangrijpen voor gesprekken over bijv. leven in een conflictgebied (verschillende fragmenten), kindsoldaten (“de sleutel”, p. 100-108) kinderrechten (o.a. zelfde fragment) en godsdienstextremisme (verschillende fragmenten).

3) Een erg tot de verbeelding sprekend onderwerp voor de leerlingen betreft misschien wel de opgelegde kledingvoorschriften waarmee vrouwen in Iran geconfronteerd worden (vb. “Hoofddoekjes” p. 9-15, “De reis” p. 80-82, “De bijeenkomst” p.297-316). Het actuele hoofddoekenverbod in Antwerpse scholen van het gemeenschapsonderwijs kan interessant materiaal opleveren voor een uitgebreid debat over dit onderwerp. Je kan hiervoor gebruik maken van rollenspel, maar misschien lukt het wel om een echt debat te organiseren op school met voor- en tegenstanders van het verbod uit de allochtone gemeenschap. Er bestaat ook heel wat tekstmateriaal over deze kwestie dat de leerlingen in staat zou moeten stellen om bv. zelf op zoek te gaan naar argumenten voor en tegen. Als bijlage is alvast een opinietekst toegevoegd uit *De Morgen*.

4) extra materiaal:

- de film “Persepolis” (oorspronkelijk in het Frans verschenen, maar de van Nederlandse ondertitels voorziene Engelstalige versie is makkelijker te krijgen bij ons).

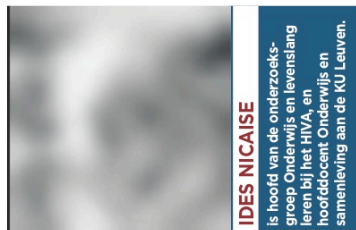
- de trailer van de film, alsook een aantal interviews met Marjane Satrapi zijn te vinden op Youtube.
- “Persepolis 2.0”: een aantal Iraniërs heeft met plaatjes uit *Persepolis* een nieuw verhaal gemaakt en dat online gepubliceerd. Ze hebben de situatie in het huidige Iran beschreven, na de verkiezingen van juni 2009. Zoveel jaar later is er nog niet veel veranderd. Waarom denk je dat deze mensen van de strip van Satrapi gebruik hebben gemaakt om hun boodschap de wereld in te sturen? (Ze willen gebruik maken van de wereldwijde belangstelling die Satrapi te beurt is gevallen met haar strip.)

Reageren? lezers@demorgen.be

IDES NICAISE wijst op de nadelige effecten van de maatregel in het gemeenschapsonderwijs

De prijs van het hoofddoekenverbod

Nu de eerste kruitdampen van de heftige discussie over het hoofddoekenverbod weggetrokken zijn, kijkt Ides Nicaise naar de gevolgen ervan op langere termijn. Nu al verlaten ongeveer vier op de tien allochtone jongeren de school zonder diploma, het valt te vrezen dat het hoofddoekenverbod dit probleem alleen maar aanwakkerd.

IDES NICAISE

is hoofd van de onderzoeksgroep Onderwijs en levenswijzen bij het HIVA, en hoofd docent Onderwijs en samenleving aan de KU Leuven.

beelden van scholen waar gewerkt wordt aan een echte 'interlebensbeschouwelijke' opvoeding van leerlingen. Het vak 'cultuurbeschouwing', dat vooral in methoden-scholen onderwezen wordt, wil daar ook toe bijdragen.

Het hoofddoekenverbod is in het denkschema van Bourhis een typische uiting van een assimilatiehouding aan de kant van de Vlaamse scholen; de meerderheid eist dat de minderheid een belangrijk symbool uit de eigen cultuur achter zich laat, en zich plooiert naar haar normen. Voor Bourhis is assimilatie geen negatief geladen woord, maar deze houding kan alleen leiden tot harmonieus samenleven als de minderheid hiermee akkoord gaat. Het hevige protest van Antwerpse islamitische verenigingen wijst erop dat dit hier niet lukt.

Een niet-aanvaarde assimilatiedruk kan leiden tot 'separatie' en tot regelrechte conflicten. Het 'separatiescenario' is erg realistisch geworden na de inderhaast georganiseerde begeleiding voor de moslimmeisjes die thuisbleven uit de Antwerpse atheneum en de beslissing van de Marokkaanse gemeenschap om ook een eigen school op te richten. Dat is geen strategische keuze van de moslims zelf, het is hen opgedrongen door de omstandigheden. De kritiek op de initiatiefnemers is dan ook alvast misplaatst. Maar zonder hen met de vinger te wijzen, moeten we toegeven dat door deze nieuwe evolutie de klok van de ontzuiling weer vijftig jaar teruggedraaid wordt: voortaan zullen opnieuw jongeren van verschillende levensbeschouwingen in getto's opgevoed worden, elkaar leren mijden en verketteren, en dat bij de start van het derde millennium. Is het voorbarig om een link te leggen tussen de rellen in

Molenbeek en het hoofddoekenverbod? Feit is dat dit verbod niet alleen de meisjes treft, maar ook hun broers en vrienden in hun collectieve identiteit raakt. Het wil zij denken krijgt een nieuwe impuls, wat bij adolescenten tot extremen kan leiden. In sommige gemeenschapsscholen (andere dan het KA Antwerpen) gaat het hoofddoekenverbod overigens niet alleen om een symboolstrijd: zij huldigen het neutraliteitsbeginsel en zouden liever hebben dat elke vorm van religie tot de private sfeer gaat behoren. De 'scheiding van kerk en staat' moet deze houding onderbouwen. Deze visie zou in het denkschema van Bourhis eerder 'individualisme' dan assimilatiedruk heten: men erkent de allochtoon als individu, maar wil lijst de collectieve cultuurverschillen toedekken. Ook dit

leven zou verbannen worden. Religies maken deel uit van het sociale en culturele kapitaal van een samenleving: hoe meer diversiteit en 'actief pluralisme', hoe groter de kans op een evenwichtige, waardevolle samenleving. Het hoofddoekenverbod zou daartegen een neerwaartse spiraal van vervlakking en sociale fragmentering in de hand kunnen werken, waar alle levensbeschouwingen uiteindelijk bij ver-
lezen.

Bovendien gaat het neutraliteitsbeginsel niet alleen in tegen het eigen pedagogische project van het Gemeenschapsonderwijs (het actieve pluralisme), het druist ook in tegen de verbredingsstendens in het onderwijs in het algemeen. Steeds meer scholen kiezen ervoor om de integrale ontwikkeling van kinderen te bevorderen. De levens-

De klok van de ontzuiling wordt weer vijftig jaar teruggedraaid. Voortaan zullen opnieuw jongeren van verschillende levensbeschouwingen in getto's opgevoed worden en elkaar leren mijden en verketteren

patroon heeft enkel kans op slagen indien de personen uit de minderheidsgroep er zelf voor kiezen om hun cultuur zo veel mogelijk weg te cijferen. In het geval van het hoofddoekenverbod maakt deze uitkomst geen enkele kans. De islam is immers allerminst een private godsdienst, ze is het sociale cement dat Antwerpse immigranten uit tientallen landen uit Europa, Afrika en het Midden-Oosten verenigt.

Overigens is dit streefdoel van de 'neutra-
len' een vreemde illusie: niet alleen de islam, maar elke godsdienst is per definitie een sociaal bindweefsel. Religie teruggedringen tot de sfeer van de huiskamer betekent dan ook zoveel als haar elke relevante on-
nemen. Veel christenen, die nu reeds bang zijn om zich publiek te onthouden, zouden mee tot de verliezers behoren indien het dragen van religieuze symbolen uit het openbare

leerlingen. Er zullen ongetwijfeld jonge moslima's zijn die het dragen van de hoofddoek een balast vinden, en voor wie het verbod op school een welkome steun is in hun verzet tegen de druk vanuit hun omgeving. Maar is een veralgemeend verbod het juiste instrument om deze meisjes in hun keuze te steunen?

Een beetje wijsheid

Omgekeerd is het verbod voor een overtuigde moslima een erg kwetsende miskenning van haar intensste geloofsovertuiging. Het feit dat een aantal meisjes de school de rug heeft toegekeerd, wijst erop dat zij bereid zijn voor hun overtuiging een hoge prijs te betalen. Ook de sympathie van moslimouders voor de school krijgt door het hoofddoekenverbod een stevige deuk. Nu al verlaten ongeveer vier op de tien allochtone jongeren de school zonder diploma, het valt te vrezen dat het hoofddoekenverbod dit probleem alleen maar zal aanwakkeren. De gevolgen hiervan op langere termijn zijn voldoende bekend: minder tewerkstellingskansen, meer afhankelijkheid van uitkeringen, minder deelname aan het sociale en culturele leven, minder democratisch stemgedrag enzovoort. Vergeten we niet dat nu reeds ongeveer de helft van de allochtone huishoudens in België in armoede leeft, en dat negens in de westerse wereld de onderwijsschool tussen kinderen van autochtone en allochtone ouders zo groot is als in Vlaanderen.

Kortom, misschien hebben sommige jonge moslima's baat bij het hoofddoekenverbod, en ongetwijfeld spinnen heel wat scholen er garen bij. Maar de maatschappelijke kost zal enorm zijn: meer interculturele spanningen, verlies van democratische waarden, en versterking van de kansarmoede. Een beetje wijsheid kan ons veel leed besparen. Als de 'gewone' juridische weg niet volstaat om het probleem op te lossen, zijn er genoeg redenen om het Schoolpact of zelfs de Grondwet aan te passen.

Lesvoorbereiding “Weer over naar jou”

3^e graad ASO/TSO

- 1) Het is aan te raden de leerlingen de strip vooraf te laten lezen omdat ze op die manier de gelegenheid krijgen het verhaal op hun eigen tempo te lezen en eventueel te herlezen en ook aandacht te besteden aan de tekeningen.
- 2) Laat de leerlingen de pagina's van de strip ook vooraf nummeren. Voor de analyse van de strip werkt het sneller als je voor de illustratie van bepaalde verhaalaspecten kan verwijzen naar paginanummers. De strip bevat wel degelijk paginanummers, maar ze zijn erg klein geschreven en niet altijd gemakkelijk terug te vinden.
- 3) Pols eerst naar de reacties van de leerlingen: wat vonden ze ervan? Hebben ze begrepen waarover het verhaal ging? Spraken de tekeningen aan? In dit stadium zou ik als leerkracht nog niet te veel inbrengen, maar vooral de leerlingen aan het woord laten. Leerlingen kunnen elkaars mening en interpretatie aanvullen of becommentariëren of vragen beantwoorden. In grote klassen gebeurt dit misschien best in groepjes, waarna er mondeling verslag wordt uitgebracht per groep. In kleinere klassen is een klassikale discussie waarschijnlijk ook werkbaar. De leerkracht houdt dan best in de gaten dat ook stillere leerlingen aan het woord komen. Verwacht je als leerkracht in eerste instantie veelal aan nogal negatieve reacties: de leerlingen hebben meestal niet veel mee van de inhoud, laten zich afschrikken door de tekenstijl, missen een klassiek verhaal, een duidelijke actie, etc., maar met wat begeleiding slaat dit negatieve gevoel om en leren leerlingen de inhoud en de stijl van het werk juist waarderen.
- 4) Voor de bespreking van de strip kan je heel veel verschillende kanten uit.
 - Je zou een analyse in de breedte van het verhaal kunnen maken waarin zowel inhoudelijke als vormelijke elementen hun plaats kunnen krijgen. De strip bevat tal van grapjes, verwijzingen naar historische gebeurtenissen (p. 19: moord op Abila Jamal op de Rooseveltplaats in Antwerpen, p. 22: de slachting in het vluchtelingenkamp Shatila in 1982, p. 43: de ontvoeringen van jonge meisjes door Marc Dutroux) en andere verhalen (Mary Poppins op p. 7 en 50, Over naar jou op p. 8-9 en 61, Monopoly: het leven als een gezelschapsspel p. 27-28).
 - Er valt ook heel veel te vertellen over de relatie tussen tekst en tekeningen; soms geven de tekeningen letterlijk weer wat in de tekst beschreven staat, maar heel vaak voegen ze iets toe (p. 22: de tekeningen werpen een ander licht op de ware gevoelens

die zich achter de glimlach van de lezende dame afspelen, p. 25-26: winkelcentrum als de hemel), maken ze concreet wat abstract (p. 3 en 5), of letterlijk wat figuurlijk bedoeld is in de tekst.

- Het thema van het vergevorderde consumentisme in onze maatschappij is overduidelijk aanwezig in de strip. In ieder geval zou al eens gepolst kunnen worden naar het koopgedrag van de leerlingen: hoeveel zakgeld krijgen zij? Wat kopen zij zoal? Hoeveel spenderen zij gemiddeld per maand? Vinden ze dat veel/weinig? Waarom kopen ze bepaalde dingen? Maakt dat hen blij? Gaan ze wel eens winkelen om zich beter te voelen? Over het onderwerp bestaan tal van interessante artikelen, documentaires, boeken en films. Het verfilmde boek “Confessions of a Shopaholic” van Sophie Kinsella zal zeker aanslaan bij de leerlingen. Via Youtube zijn een aantal interessante filmpjes te vinden over koopverslaving. (zie bijlage)

- Voor de analyse van het hoofdpersoonage is vooral van belang dat ze alleen impliciet en met stukjes en beetjes voorgesteld wordt: zij is werkloos, neerslachtig en denkt dat geld haar gelukkig kan maken, zij heeft heimwee naar een onbezorgde kindertijd (cf. figuur van Mary Poppins die, in tegenstelling tot de meeste mensen, wat van de fantasie en de magie uit haar kindertijd heeft weten te behouden) en wordt moedeloos van de gedesillustioneerde en lege werkelijkheid om haar heen. Wanhopig onderneemt ze pogingen om de gevoelloosheid die haar overmeesterd heeft te doorbreken.

- Het gewelddadige einde lijkt in eerste instantie misschien erg extreem, maar parallellen in onze samenleving zijn snel gevonden: de high school shootings in Columbine, Erfurt en Winenden, Joe Van Holsbeeck die vermoord wordt voor zijn mp3-speler, Hans Van Themsche die in het wilde weg op allochtonen begint te schieten en daarbij twee mensen vermoordt, Bart Bonroy die neergestoken wordt voor een sigaret, Kim De Gelder die een bloedbad aanricht in een kindercrèche, etc... ; allemaal voorbeelden van extreme daden zonder duidelijk aanwijsbare reden.

- 5) Soundtrack: de leerlingen lezen de strip in de klas opnieuw en krijgen ondertussen de soundtrack te horen. De leerlingen proberen nadien te beschrijven wat ze hebben gehoord en welk effect dat had op het lezen van de strip (de soundtrack weerspiegelt de inhoud van het verhaal; geeft de klank bij het beeld; vertolkt de emoties van het hoofdpersoonage en maakt op die manier de leeservaring intenser, bepaalt ook mee het leesritme cf. indeling van de pagina's).

* Om het oorspronkelijk multimediale karakter van het werk te respecteren zou je kunnen argumenteren dat het beter is strip en CD van in het begin samen aan te bieden, bijv. in een klassikale lezing met de soundtrack als achtergrond. In de

praktijk blijkt het echter niet gemakkelijk voor de leerlingen om zich aan deze ervaring over te leveren zodat je vooral een bevreemdend effect krijgt. Leerlingen worden erg onrustig over de vraag of ze het ‘juist’ doen en schenken daardoor minder aandacht aan de inhoud van de strip.

6) Schrijfopdracht: de leerlingen schrijven op basis van de analyse een recensie over de strip. Zo vatten ze de essentie van de analyse nog eens samen en formuleren ze bovendien hun eigen mening.

7) Nog meer materiaal:

- teksten over koopverslaving: zie bijlagen
- het kan interessant zijn, zeker voor richtingen economie, handel etc., om een shoppingcenter in de buurt te bezoeken en eens te kijken hoe winkels proberen ons met allerlei middeltjes te verleiden om dingen te kopen.

Ben ik koopverslaafd?

Vorige week publiceerden we het artikel ['12 tips om je koopzucht \(tijdelijk\) de baas te worden'](#). Iedereen kent die koopzucht, die kriebels, wel. Je bent gefixeerd op een aankoop, moet iets absoluut hebben. Maar wanneer ben je nu eigenlijk koopverslaafd?

De 'koopverslaafde' jaagt stad en land af en koopt lukraak dingen die hij of zij eigenlijk helemaal niet nodig heeft. Op het moment van aankoop lijkt het dat je absoluut niet zonder dat jurkje of die

schoenen kunt leven. De aankoop ervan geeft een kick en lijkt een leegte te vullen. Maar de vreugde duurt maar kort, schuldgevoelens spelen op. En toch zal het niet lang meer duren voordat je je zinnen alweer naar een nieuwe aankoop verzet. Het is een vicieuze cirkel waarover je geen controle meer lijkt te hebben.

Natuurlijk heeft iedereen wel eens een zwak moment. Iedereen doet wel eens een aankoop in een depressief moment, om een trieste stemming te verjagen. Maar wanneer is er nu sprake van koopverslaafdheid? Er zijn een aantal signalen die je meer kunnen vertellen. Beantwoord deze vragen maar eens voor jezelf:

- Geef je meer uit dan (gezien je financiën) verantwoord is?
- Doe je meerdere aankopen per week?
- Koop je vooral dingen die je niet nodig hebt?
- Krijg je verwijten van je omgeving dat je teveel koopt?
- verlies je interesse in je aankoop zodra je het in handen hebt? Verdwijnt het in een hoekje van de kast of doe je het iemand cadeau?
- Vind je het moeilijk om van aankopen af te zien? Word je er onrustig, geïrriteerd of gespannen van?
- Is je koopgedrag ten opzichte van het verleden drastisch veranderd (lees: is de hoeveelheid aankopen aanmerkelijk toegenomen)?

Vaak dienen de aankopen ertoe om negatieve gevoelens (tijdelijk) te smoren. En om je zekerder van jezelf te voelen. Om jezelf het idee te geven dat je beslissingen neemt, dat je creatief bent (dingen die je misschien graag op andere vlakken in je leven zou willen doen of zijn, maar waar je om een of andere reden niet toe komt). Niet voor niets zijn het vaak aankopen die met het uiterlijk te maken hebben. Kleding, accessoires, make-up, crèmes. Of voorwerpen die een bepaalde sociale status verlenen (merkkleding, coole it-items die 'iedereen' lijkt te hebben). Ze dienen ertoe als 'image' naar buiten toe op te vijzelen.

Om het fijne, zekere gevoel dat een aankoop geeft, vast te houden of weer op te roepen, zijn andere aankopen noodzakelijk. De koopverslaafde wordt ervan afhankelijk. Om dit compulsieve koopgedrag een halt toe te roepen, zal de vicieuze cirkel doorbroken moeten worden. En daarvoor zijn de 12 tips die wij eerder op een rijtje zetten niet voldoende. Een persoonlijke of groepstherapie kan, vooral in geval van gebrek aan eigenliefde, helpen. Maar daarnaast kun je ook zelf 'maatregelen' nemen om je buitensporige koopgedrag in te tomen.

- Houd een lijstje van je aankopen bij. Schrijf al je aankopen, dag voor dag, op. Noteer de prijs erbij en je gemoedstoestand op het moment van de aankoop. Zo maak je jezelf bewust van je aankopen en van de achterliggende redenen.
- Maak het voor jezelf moeilijk om aankopen te doen. Vermijd winkelstraten, supermarkten, stationswinkels, alles waar koopwaar aangeboden wordt.
- Laat je creditcard thuis.
- Ga je toch shoppen, neem dan gepast geld in contanten mee en koop alleen datgene waarvoor je je huis verlaten hebt. Om te voorkomen, dat je hiervan afwijkt, kun je het beste thuis voor jezelf opschrijven wat je gaat kopen.

Help, ik ben koopverslaafd!

Volgens een recent rapport van de Europese Unie vertoont de helft van alle veertien- tot achttienjarige meisjes in Schotland, Italië en Spanje symptomen van koopverslaving en kampt zo'n 8 procent met een pathologische consumptiedrang. Misschien is dit slechts het topje van de ijsberg, want het stigma is groot. Moet je je zorgen maken als je maar pakjes blijft kopen voor de kerstboom?

Voelt u zich bijzonder opgewonden of zelfs euforisch als u gaat winkelen? Koopt u vaak dingen die u niet nodig heeft, bijvoorbeeld omdat ze afgeprijsd zijn? Vinden de mensen rondom u dat u veel te vaak winkelt of veel te veel geld uitgeeft aan wat u koopt? Merkt u soms dat u plots toch weer in een winkel staat, gereed om te betalen, ook al had u gezworen dat u dit keer niets zou kopen? Hebt u financiële problemen door uw koopgedrag?

Als u al deze vragen met een volmondig ja beantwoordt, bent u allicht **koopverslaafd**. Koopverslaving is een impulscontrolestoornis, zegt professor Myriam Van Moffaert, hoogleraar gerechtelijke psychiatrie aan de Gentse universiteit. "Mensen ervaren een onaangenaam gevoel van leegte, een spanning, waarna ze de oncontroleerbare drang voelen iets welbepaalds te doen: eten, drinken, gokken, stelen, of kopen dus. Zodra ze aan die drang toegeven, krijgen ze een euforisch gevoel, een high, net zoals wanneer je drugs neemt."

We kopen allemaal wel eens overbodige dingen of troosten onszelf met een nieuwe jurk of een buitenissig gadget, ook al komen we daardoor op het eind van de maand in het rood te staan. Maar daarover hoeven we ons gelukkig nog geen zorgen te maken.

"Volgens de psychiatrische handboeken", zegt Van Moffaert, "ben je verslaafd als je drie à vier keer per maand een aanval hebt van koopdrang, als je dan allerlei dingen gaat kopen die je niet nodig hebt of als je je budget door je kooplust duidelijk uit evenwicht brengt. Een vrouw die plots tien rokken en tien blouses gaat kopen, waarna ze die met het prijskaartje er nog aan in de kast hangt naast de andere kleren die ze gehamsterd heeft, is duidelijk verslaafd. Maar er zijn veel gradaties: er zijn mensen die heel regelmatig hun budget te buiten gaan en daar psychologische en lichte financiële problemen door krijgen, er zijn er ook die er zwaar psychiatrisch aan onderdoor gaan en juridische problemen krijgen, of die door hun koopverslaving voor de rest van hun leven in de schulden zitten."

Mensen met koopverslaving zijn meestal jongvolwassenen met een redelijk inkomen. Doorgaans hebben ze een onzekere persoonlijkheid en een laag zelfbeeld, dat ze trachten op te krikken door dingen te kopen die geassocieerd worden met schoonheid, sportiviteit enzovoort. "Mensen denken bij koopverslaving vooral aan vrouwen", zegt Van Moffaert, "maar er zijn net zo goed mannen die eraan lijden. Alleen kopen ze andere dingen. Vrouwen kopen vooral toiletartikelen, schoonheidsmiddelen en kleren natuurlijk, mannen kopen luxeartikelen, leder, sportmagazines, auto's ook. Maar verder beantwoorden koopverslaafden niet aan een specifiek profiel, in tegenstelling tot pyromanen bijvoorbeeld. Daarom zie je ook vaak mensen die van de ene impulscontrolestoornis in de andere vervallen, of zelfs verschillende verslavingen tegelijk hebben."

Dat koopverslaving een snelgroeiend fenomeen is in de VS en West-Europa is niet toevallig. De prikkels die ons tot consumeren aanzetten, zijn eindeloos: winkelcentra zien eruit als koopparadijzen, je kunt kopen op het internet, telefonisch bestellen uit postordercatalogi, er zijn shopkanalen op tv, en het bij jongeren zeer populaire MTV is een vierentwintig uur durende, door videoclipjes gemaskeerde reclamespot. "Koopverslaafden geven vaak aan dat ze het vooral moeilijk hebben in de eindejaarsperiode, dat ze zich door die commerciële kerstsfeer opgejut voelen", zegt Van

Moffaert. "Maar voor een verslaafde zijn er overal en altijd prikkels. De nieuwe badmode in de zomer, cadeautjes voor Sinterklaas, koopjesperiodes, noem maar op. Kredietkaarten zijn wel gevaarlijk, en tegenwoordig kun je daar zonder enig probleem een hele reeks van verzamelen. Als je met een kredietkaart koopt, voel je niet dat je geld kwijt bent, de directe afstraffing valt weg. Maar anderzijds zie je dat juist bij verslaafde mensen die afstraffing geen reden is om te stoppen met kopen."

Koopverslaafden kunnen financieel zwaar in moeilijkheden raken, maar krijgen daarnaast, zoals andere verslaafden, vooral met relationele problemen te maken. "Er ontstaat een spiraal die nog moeilijk te doorbreken is: de partner ontdekt het probleem, de verslaafde belooft te stoppen maar kan zijn drang niet bedwingen, hij gaat met allerlei smoesjes geld lenen bij andere mensen, wordt dan toch weer ontmaskerd en op de duur gelooft niemand hem nog", stelt Van Moffaert. "Na de high van het kopen volgt er ook een terugslag, ofwel omdat men betrapt wordt, of omdat men zich realiseert dat men weer maar eens bezwiken is. Veel koopverslaafden kampen daarom ook met depressies." Om die reden, maar ook omdat impulscontrolestoornissen in verband worden gebracht met de serotoninehuishouding in de hersenen, wordt in de VS geëxperimenteerd met antidepressiva tegen koopverslaving. Bepaalde antidepressiva, zoals Prozac, zouden zeer goed werken, maar wel in combinatie met therapie. Therapie alleen (individueel of in groep) geeft volgens Van Moffaert ook prima resultaten. In België bestaan er nog geen zelfhulpgroepen voor koopverslaafden, maar in sommige centra voor geestelijke gezondheidszorg zijn er wel mensen die specifiek getraind zijn op impulscontrolestoornissen. En daarnaast kan ook budgetbegeleiding nuttig zijn. Maar als u vermoedt dat u **koopverslaafd** bent, kunt u maar beter hulp zoeken. Verslaafd zijn aan kopen mag dan belachelijk klinken, het is even ernstig als een alcoholverslaving, en zonder deskundige hulp is de kans klein dat u ervan verlost raakt.

Mieke Strynckx

Tien tips om uw koopgedrag onder controle te houden

1. Maak het uzelf moeilijk om aan geld te raken: laat chequeboek en kredietkaarten thuis als u gaat winkelen, neem net genoeg geld mee om te kopen wat u nodig hebt.
2. Als u in een winkel staat met een gegeerd product in de hand, stel uzelf dan de volgende vragen:
 - Zou ik dit ook kopen als het niet afgeprijsd was?
 - Heb ik eigenlijk niet al iets gelijkaardigs?
 - Heb ik dit nu nodig?
3. Maak voor u gaat winkelen een boodschappenlijstje en breng alleen mee wat op het lijstje staat.
4. Vernietig al uw kredietkaarten, behalve één, voor noodgevallen.
5. Vermijd winkels met afgeprijsde producten, en als u er toch naartoe gaat, reserveer dan een welbepaald bedrag.
6. Ga alleen naar etalages kijken na sluitingsuur, of zonder geld op zak.
7. Vermijd telefonische bestellingen uit postordercatalogi en kijk nooit naar shopkanalen op tv.
8. Als u op reis bent, ga dan uw geschenkjes kopen, laat ze inpakken en stop daarna met winkelen. Mensen hebben de neiging meer te kopen buiten hun eigen, vertrouwde omgeving.
9. Als u de neiging tot winkelen voelt opkomen, ga dan een wandeling maken of doe een andere fysieke inspanning.
10. En tot slot: als u voelt dat u geen controle meer hebt over uw koopgedrag, zoek dan deskundige hulp.

Uit: De Morgen 2 december 2000

© 2000 De Persgroep Publishing

Het gat in de hand van de consument

Een job blijft de belangrijkste remedie tegen financiële kopzorgen. Toch geraken ook veel werkenden in de problemen. Mensen kopen tegenwoordig status en niemand maakt nog een financieel plan op.

"Recessie heeft heilzaam effect" "Mensen kopen status" Reclametrucs

Liefst 80 % van de Belgen heeft financiële verplichtingen tegenover een bank, waardoor het soms lijkt alsof alle kosten ineens samenkomen. Op die manier wordt het nog moeilijker om het budget in het oog te houden en ontstaat een vicieuze cirkel. "Geleidelijk ontstaan er achterstallen, aanmaningen, tussenkomsten van incassokantoren, soms zelfs tussenkomsten van deurwaarders", legt schuldbemiddelaar Elfri De Neve uit Oudenaarde uit. "De kosten blijven daardoor oplopen en worden soms dubbel zo groot of nog meer dan de oorspronkelijke schuld. De schuld wordt groter en groter en de consument glijdt af en wordt soms wanhopig."

De Neve merkt echter geen invloed van de financiële crisis op zijn dossiers, integendeel.

"Dankzij de laagconjunctuur en de striktere kredietpolitiek van de banken zijn de mensen minder geneigd te lenen voor consumptiegoederen die ze eigenlijk niet kunnen betalen. De recessie heeft dus een heilzaam effect op het budgetbeheer van de particulieren." Het is echter daar dat het schoentje wringt, aldus de specialist schuldbemiddeling. "Niemand stelt nog een financieel plan op. Vroeger leerde de pastoor jongelui omgaan met geld. Nu verlovingscursussen uit de tijd zijn, daalt de algemene kennis van financiële producten. Tegelijkertijd nemen de verleidingen van de consumptiemaatschappij toe en de modale burger is daar niet meer tegen bestand."

Daar ligt de kern van het probleem volgens De Neve. Om aan de stijgende complexiteit van de samenleving te ontsnappen, vluchten veel mensen niet alleen in de klassieke verslavingen - zoals aan alcohol of tabak - maar ook en in veel grotere mate in **koopverslaving**. Door dat compensatiegedrag ontstaat er volgens hem een drang tot onmiddellijke behoeftebevrediging. Als voorbereiding op 'het echte leven' stelt de advocaat voor dat iedereen eerst eens op kot gaat. "Zo leer je met een beperkt budget te overleven. Jongeren die op eigen benen staan, koesteren andere waarden, waarbij het 'zijn' primeert ten opzichte van het 'hebben'. Ik stel vast dat sociale organisaties leeglopen, waardoor het maatschappelijke verantwoordelijkheidsbesef daalt en niet meer de sociale relaties primeren, maar het hebben van wat men volgens door de marketing uitgestippelde norm moet hebben. Zo worden eigen keuzes vervangen door keuzes van derden."

Distributiecentra halen bovendien steeds agressievere verkooptechnieken boven, zo stelt advocaat Jonas Van Weyenberg, medewerker van DVVC. "Het is opvallend hoeveel winkelketens klanten trachten te lokken met maandelijkse afbetalingen. Ze afficheren bijvoorbeeld slechts 25 EUR, maar de consument moet al goed zoeken naar de reële kostprijs, die vaak heel wat meer bedraagt. Al die kleintjes bemoeilijken het om een overzicht over uw financiële situatie te bewaren", legt Jonas Van Weyenberg uit. Ook de stijgende werkloosheid zal op termijn een impact hebben op het aantal schuldenaars. "Belgen kunnen over het algemeen op een vrij goede sociale bescherming terugvallen in geval van werkloosheid en dergelijke. Die bescherming is echter in veel gevallen niet voldoende. De laatste jaren is het immers meer en meer de gewoonte geworden dat er niet alleen meer voor een woning een beroep wordt gedaan op een kredietinstelling, maar eveneens voor allerhande luxeproducten. Zolang mensen werk hebben, is het terugbetalen van heel veel van die kredieten nog net haalbaar, maar eens ze een stap moeten terug doen en hun budget moeten terugschroeven, is dat dikwijls een heel moeilijke taak."

uit Moneytalk 24 september 2009

© 2009 Roularta Media Group

Kopen, kopen, kopen...

12 tips om luxe aankopen (tijdelijk) te weerstaan

Kopen, kopen, kopen. Ken jij die kriebels? Wij wel. Dat gevoel dat je iets moet en zal kopen. Soms weet je precies waar je je zinnen op hebt gezet, soms is het een meer algemeen gevoel. Dan is de aankoop van een paar nieuwe pantykousen in de supermarkt voldoende om de koopzucht even te stillen. Maar vaker gaat het om luxe dingen. Dingen die eigenlijk boven je budget liggen. Dingen die door je hoofd blijven spoken. Aankopen waar je je vooraf enorm op kunt verheugen. Die je helemaal 'hyper' kunnen maken.

Iedereen kent dat moment waarop je het voorwerp van verlangen uit het rek neemt en je ermee naar de kassa begeeft. Een heerlijk moment. Spannend, soms zelfs onverantwoord. Maar toch o zo heerlijk. Het moment van afrekenen is ook zo iets. Het trekken van de portemonnee brengt een mix van emoties teweeg. Om het nog maar niet te hebben, over het moment dat de verkoper je de tas met daarin het felbegeerde voorwerp overhandigt. Top! Maar vanaf het moment dat je de winkel uitloopt, ebt de spanning weg... En al snel zul je je zinnen weer op iets anders zetten.

Tijdens zo'n hyper middagje shoppen hebben we er eens over na gedacht hoe je je van deze luxe koopkriebels - al is het maar tijdelijk - kunt bevrijden. Dit is het resultaat van onze overdenkingen (maar let op! Succes is niet gegarandeerd, we weten het uit ervaring).

Breng jezelf niet in de verleiding

Eigenlijk is het heel simpel: ga niet shoppen en loop met een grote boog om modetijdschriften en alles wat mondain is, heen.

Verzet je zinnen

Blijven de gedachten aan dat jurkje je kwellen, ga dan iets anders doen. Een lange wandeling, een fietstochtje, of ga uitgebreid in bad... Letterlijk om af te koelen.

Kijk je bankrekening erop na

Check je saldo en ga na welke rekeningen er deze maand nog moeten binnenkomen. De lust zal je al snel vergaan.

Vraag je af of je het echt nodig hebt...

In negen van de tien gevallen is het antwoord 'nee'. Genoeg om de kriebels (heel even) het zwijgen op te leggen.

Zeg tegen jezelf dat je huis dichtslibt

Is er nog wel plaats in je kast? Waar ga je dat nieuwe jurkje hangen? Waar ga je die nieuwe tas zetten? Het wordt allemaal zoveel...

Ga na wat je de afgelopen tijd gekocht hebt

Schrijf eens voor jezelf op wat je de afgelopen tijd gekocht hebt. Soms is het meer dan je denkt, en bevrijdt het overzicht van je aankopen je even van die koopdrang.

Van uitstel komt afstel?

Van uitstel komt afstel (hoop je). Door de aankoop naar de toekomst te verschuiven, heb je niet de teleurstelling dat je die droomschoenen niet mag kopen, maar rek je de tijd tussen de ene aankoop en de ander (uiteindelijk moet dat in theorie tot minder aankopen per jaar leiden). Tegenargument: wat als die schoenen er dan niet meer zijn? Antwoord: tja, misschien waren ze dan niet voor jou bestemd.

 Overleg met een verstandige vriendin

Beschrijf het door jou vurig gewenste voorwerp aan een (verstandige) vriendin. Wellicht raadt ze je de aankoop af.

 Zet er iets tegenover

Houd jezelf aan het lijntje door afspraken met jezelf te maken. Eerst dat examen halen, en dan pas shoppen. Eerst zorgen dat je die opdracht binnen hebt, en dan pas shoppen.

 Doe geen concessies

Om de koopzucht te stoppen, doen we soms kleine, goedkope 'surrogaat'-aankopen die even voldoening geven, maar je niet definitief van andere, grotere aankopen zullen afbrengen. Doe dit soort 'vervangende' aankopen niet.

 Heb je er echt iets aan?

Vraag jezelf eerlijk af hoe trendgevoelig de dingen die je wilt kopen, zijn. Hoeveel je eraan hebt. Hoe lang je er plezier van zult hebben. Soms kunnen (eerlijke) antwoorden je van de aankoop afbrengen.

 Last but not least... Vraag je af waarom je zo'n drang tot kopen voelt

Tja, denk daar maar eens over na!

<http://www.trendstyle.net/psyche/kopen.html>

17 oktober 2010

Hun kasten puilen ervan uit, maar schoeisel hebben ze nooit genoeg. Schoenen lijken de nieuwste trend voor zogeheten 'compulsive buyers' of koopverslaafden. Naar schatting acht procent van de Amerikaanse bevolking is **koopverslaafd**, maar ook bij ons zou dat cijfer niet veel lager liggen.
door Liesbet Van Looveren

BRUSSEL - Dwangmatig grote hoeveelheden kleren en schoenen kopen kan niet alleen voor de portefeuille een probleem zijn, ook de mentale gezondheid van de koopverslaafde of zijn relatie kan eronder lijden. De verslaving erkennen is de eerste stap naar een oplossing.

Iedereen heeft het wel eens voor. Je koopt een nieuw kledingstuk en wanneer je thuis komt, blijkt het toch niet helemaal naar je zin te zijn. Jaren later hangt het nog nieuw en onaangeroerd in de kast. "Een miskoop kan altijd voorkomen", zegt psychiater in afhankelijkheid Dr. Stan Ansoms aan De Morgen. "Wanneer mensen dikwijls thuiskomen met karren vol nieuwe spullen die ze niet gebruiken, dan is er iets mis."

Voornamelijk vrouwen lijken te lijden onder dat fenomeen. Zij zijn ook de personen die het meest gaan winkelen. In Amerika zijn al zelfhulpgroepen opgericht voor mensen bij wie het koopgedrag de spuigaten uitloopt. Vooral schoenen zijn tegenwoordig 'in'.

Onderscheiden van anderen

Brits onderzoek vertelt dat één op twee vrouwen meer dan dertig paar schoenen heeft. Ongeveer acht procent heeft er meer dan honderd in zijn bezit. Op de vraag of ze allemaal gedragen worden, kregen de onderzoekers veel negatieve antwoorden. Op internetfora spreken de meisjes honderduit over hun schoenenobsessie.

"Schoenen onderscheiden mij van anderen, onderscheiden mijn dagen van elkaar. Ik kan volledig vallen voor het paar schoenen van mijn dromen. Ook al heb ik al meer dan dertig paar schoenen van mijn dromen." En dertig paar lijkt nog het minste, de meeste hebben meer dan honderd paar schoenen. Zo getuigen twee meisjes over hun vakantie. "Mijn beste vriendin en ik gingen twee weken op vakantie. We hadden zo'n vijftientwintig paar schoenen bij. Daar hebben we nog eens zes paar gekocht. Dat kan al beginnen tellen he?"

"Compulsive buying is eigenlijk geen verslaving, het is veeleer een dwangmatige gedrevenheid", verklaart Dr. Ansoms. "Meestal gaat het koopgedrag ook samen met andere problemen, meestal negatieve emoties. De kopers zoeken dikwijls naar compensatie wanneer het niet goed gaat in hun relatie of wanneer ze bijvoorbeeld niet goed in hun vel zitten."

Altijd maatje veertig

Meisjes die kampen met identiteitsproblemen grijpen al snel naar de schoenen met hakken. Het vrouwelijke figuur komt zo beter tot zijn recht. Het bekken duwen de billen naar achter en de borsten naar voren. Nog belangrijker dan het zicht, is het vrouwelijke gevoel. Sommigen blijken ook schoenen te kopen omdat die nooit te klein worden. Eenmaal maatje veertig, altijd maatje veertig. Niemand zal ooit vragen of je voeten te dik lijken in die schoenen.

Niet alleen de gewone mens lijdt onder dit schoenenfenomeen. Ook bekende sterren maken zich vele paren eigen. Zo bleek deze week dat onze eigen schlagerkoningin Laura Lynn meer dan honderd paar schoenen in haar bezit heeft.

Compulsive buying gaat in sommige gevallen zo ver dat het privéleven eronder lijdt. Rekeningen worden niet meer betaald, de relatie met de partner verzuurt... "Het is daarom eerst heel belangrijk dat de persoon het probleem inziet. Ze moeten nadenken en inventariseren. 'Wat heb ik gekocht en heb ik ook effectief nodig?' Wanneer ze hun obsessie inzien, kan er ingegrepen worden", vertelt Dr. Ansoms. In Amerika wordt al dikwijls gewerkt met antidepressiva, maar bij ons zijn analyse van het koopgedrag en dat ook weer onder controle krijgen de volgende stappen. "We volgen de patiënten op en raden hen aan te werken met boodschappenlijstjes." Tenzij er tien paar schoenen op staan, zullen ze nooit meer ongewild een nieuw paar kopen.